

2023

January 23 - 24
Athens, Greece

 InterSci

CONFERENCE
PROCEEDINGS

IV International
scientific and practical conference
Scientific knowledge, aesthetic
creativity and social practices

Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference

Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices

Athens, Greece

January 23 – 24, 2023

UDC 001

Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference «Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices», January 23 – 24, 2023, Athens, Greece by the «InterSci». 82 p.

ISBN – 978-9-40368-717-9

Coordinator

Olga Timofeeva

Manager «InterSci»

Editorial board

Nataliia Orlova

Doctor of Medical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Medicine and Health Organization, National Pirogov Memorial Medical University

Oksana Shevchuk

Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of Constitutional, Administrative and financial law of the Faculty of Law, Western Ukrainian National University

The collection of proceedings of international scientific and practical conference is an electronic publication for a wide audience of interested scientists. Students, postgraduates, doctors and candidates of sciences, scientific and pedagogical workers, specialists of various profiles and directions and other interested persons of the international scientific community submit their materials for publication. The published theses reflect the authors' vision of the development of modern science and educational trends.

E-mail: info@intersci.eu

Homepage: <https://intersci.eu>

© Team of conference participants, 2023

TABLE OF CONTENTS

ECONOMIC SCIENCES

- Розробка та реалізація стратегії розвитку закладів охорони здоров'я в умовах нових викликів і загроз 5
Бондар-Підгурська О.В., Хоменко І.І., Жнякін В.В.
- Вибір моделі соціально-економічного розвитку національної економіки як необхідна умова ефективної державної політики 11
Сідельнікова І.В., Сідельнікова В.К.
- Інтегрована фінансова звітність: особливості формування 14
Шурпенкова Р.К., Демко Р.Р.

GEOGRAPHICAL SCIENCES AND TOURISM

- Заповідні території України як туристичний ресурс: Кінбурнська коса за наслідками російської агресії 18
Антоненко В.С., Хуткий В.О., Наумець В.С.
- Готельний оператор як інноваційна модель розвитку готельного підприємства 22
Антоненко В.С., Кучанська К.С., Марчук А.Б., Проць В.М.
- Роль уряду США у промоції країни в сфері подорожей і туризму 26
Гурова Д.Д., Цвілій С.М., Журавльова С.М., Кукліна Т.С.

INFORMATICS AND CYBERNETICS

- Кібербезпека підключених автомобілів 32
Плехова Г.А., Костікова М.В.

LEGAL AND POLITICAL SCIENCES

- Standardization of the prosecutor's office activities in order to protect human rights 37
Воуко Р.
- Особливості визначення змісту адміністративно-правового забезпечення функціонування апарату судів загальної юрисдикції в умовах реформування: досвід Республіки Грузія для України 40
Чаргазія Г.З.
- Імідж сучасного політика: від теорії до практики 46
Шимко О.В.

Споруди цивільного захисту населення України. Сучасна нормативно - 49
правова база
Шашенко О.М., Шаповал В.Г., Скобенко О.В., Солодянкін О.В.

MEDICAL SCIENCES

Оцінка безпеки будівельних композитних матеріалів на основі деревини 53
з позицій "нульового" та "неприпустимого" ризику
Оборонова Т.С.

PEDAGOGICAL SCIENCES

Етапи розвитку позашкільної освіти кінець ХХ – початок ХХІ століття 58
Ворона Л.І.

Теоретико-методологічні основи поліхудожньої освіти бакалаврів 60
образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації
Марущак О.В., Поплінська Т.О., Лебідь С.О., Мудрак Н.В.

Теоретичні засади впровадження інклюзивної освіти у вітчизняний 65
простір
Потапюк Л.М., Дендак А.С.

Особливості впливу засобів масової інформації на особистість дитини 71
старшого дошкільного віку
Самощенко В.О.

TECHNICAL SCIENCES

Конструювання багатокомпонентних харчових продуктів заданої 76
біологічної цінності з використанням інформаційних технологій
Стеценко Н.О., Гойко І.Ю.

Structural state and operational properties of multilayer deposited metal with 79
microalloying additives
Babinets A.A.

Розробка та реалізація стратегії розвитку закладів охорони здоров'я в умовах нових викликів і загроз

Бондар-Підгурська Оксана Василівна

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Хоменко Ірина Іванівна

с.н.с.

Центр досліджень інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України

Жнякін Віталій Володимирович

лікар ортопед-травматолог травматологічного відділення, в.о. Генерального директора «Білгород-Дністровської міської багатопрофільної лікарні» Білгород-Дністровської міської ради; здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОП «Менеджмент і адміністрування», спеціальність 073 «Менеджмент»,

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У закладах охорони здоров'я будь-який процес повинен бути спрямований на надання якісної медичної допомоги, тобто, на стійке підвищення якості послуг і життя пацієнтів. Вирішення цього завдання може бути досягнуто за рахунок застосування ефективної стратегії розвитку закладу, здатної протистояти все новим викликам і загрозам, які стали більш правилом, ніж винятком нині. Домінування серед них військової, інформаційної та екологічної загроз сьогодні вимагає від менеджменту закладів застосування заходів, які спроможні протистояти їм та попередити нові [1]. При чому ці заходи мають бути передбачені та заздалегідь імplementовані у стратегію розвитку закладу охорони здоров'я під час її розробки та на момент реалізації.

У методичному відношенні розроблення і вибір стратегії закладів охорони здоров'я – складне завдання, яке вирішують поетапно. Відповідно до методології стратегічного планування, у ній варто виділити такі етапи [2]:

1. Оцінка поточної стратегії. Вона повинна дати уявлення, в якому стані знаходиться заклад охорони здоров'я, які стратегії він реалізує і наскільки вони ефективні.

2. Аналіз портфеля послуг. Дає наочне уявлення, як окремі частини діяльності закладу пов'язані між собою; доповнює і деталізує відомості, отримані при оцінці поточної стратегії.

3. Вибір стратегії. Здійснюється на основі трьох складників: ключових чинників успіху, котрі характеризують стратегію; результатів аналізу портфеля послуг; альтернативних варіантів стратегій.

4. Оцінка обраної стратегії. Здійснюється у вигляді аналізу того, як враховані вирішальні чинники під час її розробки. Аналіз дає змогу визначити, чи приведе вибрана стратегія до досягнення закладом поставлених цілей.

5. Розроблення стратегічного плану. Прийнята стратегія є основою для складання стратегічного плану закладу. До вибору його розділів, показників, індикаторів кожен заклад підходить із власних позицій, із урахуванням ресурсів.

6. Розроблення системи бізнес-планів. За допомогою бізнес-планів має бути обґрунтовано кожен проект, що вимагає інвестиційних ресурсів для його реалізації.

В умовах зростання невизначеності зовнішнього середовища, виникнення все нових викликів і загроз під час *розробки стратегії розвитку* закладів охорони здоров'я є сенс застосовувати тривимірну матрицю, координатами якої служать такі індикатори [3]: 1) *стратегічне середовище*, котре характеризується умовами функціонування закладу, що створюються зовнішнім середовищем із урахуванням поточних і перспективних викликів і загроз; 2) *стратегічні переваги*, що визначаються мінімальними витратами та високою споживчою цінністю послуг, які дозволяють закладам не лише підтримувати стійкість якості життя пацієнтів, але й бути конкурентоспроможними на ринку медичних послуг у довготривалій перспективі; 3) *стратегічні компетенції* (вміння використовувати знання під час трудової діяльності), що передбачає врахування матеріальних і нематеріальних ресурсів, можливостей і здібностей персоналу закладу для розроблення і реалізації його стратегії розвитку.

Процес *реалізації* стратегії розвитку закладів охорони здоров'я, що є складовою стратегічного управління, потребує використання принципово інших підходів ніж процес її розробки. Насамперед тому, що він переважно організаційний, тоді як формування стратегії розвитку є переважно аналітичним процесом і розробляють підходи до оцінки стратегії розвитку закладів.

Зауважимо, що стратегія розвитку закладів охорони здоров'я в умовах викликів і загроз має бути, перш за все, орієнтована на інноваційні технології, що передбачає впровадження у медичну практику нових способів профілактики, діагностики, нових конкурентоздатних медичних препаратів, інструментів, оригінальних медичних технологій, наукових досягнень, які дозволять підтримувати високий рівень конкурентоспроможності закладів порівняно з існуючими. При цьому доступ до нововведень у медичній галузі пов'язаний із об'єктами прав інтелектуальної власності [4], яке виступає чинником і маркером оцінки ефективності стратегії розвитку закладів саме в умовах викликів і загроз.

В цьому контексті Верховна Рада України 21 червня 2020 р. ухвалила в другому читанні законопроект №2259 «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України відносно реформи патентного законодавства», що спрямований на забезпечення виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції щодо узгодження вимог чинного законодавства України про охорону прав на винаходи та корисні моделі з правом Європейського союзу [5]. Згідно цього Закону правова охорона не поширюється на перелік об'єктів права інтелектуальної власності, серед яких «...хірургічні та терапевтичні способи лікування людини або тварини, способи діагностики організму людини або тварини.... Дія цього положення також не поширюється на продукти (речовини або композиції), що застосовуються в діагностиці або лікуванні». Тобто, було вилучено з-поміж об'єктів патентування терапевтичні та хірургічні способи

лікування, що несе дуальний наслідок: позитивний для пацієнтів і не зовсім «гарний» для розробників об'єктів права інтелектуальної власності в сфері дослідження хірургічних і терапевтичних способів лікування.

Узагальнення вищевикладеного та джерел [6-9] дозволило сформуванню науково-методичний підхід до оцінки ефективності процесу розробки та реалізації стратегії розвитку закладів охорони здоров'я в умовах нових викликів і загроз (табл. 1).

Таблиця 1

Візуалізація науково-методичного підходу до оцінки ефективності процесу розробки та реалізації стратегії розвитку закладів охорони здоров'я в умовах нових викликів і загроз

№	Назва індикатору	План	Фактичний стан	Відхилення та необхідність удосконалення
1.	<i>Оцінка загальної стратегії розвитку закладу</i>			
1.1	Вид стратегії розвитку, яка реалізується
1.2	Суб'єкти управління
1.2	Стейкхолдери та інвестори
1.3.	Характеристика функціональних стратегій
1.4	Ієрархія цілей
1.5	Маркери реалізації стратегії
1.6	Напрями стратегічного управління розвитком закладу:
	Організаційна
	Політико-правова
	Соціально-медична
	Фінансово-економічна
	Висновок			...
2.	<i>Оцінка стратегії адаптації, попередження, протистояння закладу викликам і загрозам</i>			
2.1	2. Аналіз зовнішнього середовища закладу	x		x
	2.1.1. Аналіз загальних трендів розвитку провідних закладів світу
	2.1.2. Аналіз уподобань пацієнтів
	2.1.3. Конкурентний аналіз
	2.1.4. Аналіз ресурсів

Продовження табл.1

2.2	2. Аналіз внутрішнього середовища	x		x
	2.2.1. Аналіз наявності інструментарію щодо адаптації, попередження, протистояння викликам і загрозам
	2.2.2. Аналіз рівня адаптованості персоналу до змін
	2.2.3. Аналіз наявності фінансової підтримки стратегії адаптації, попередження, протистояння викликам і загрозам
	2.2.4. Аналіз рівня цифрової грамотності та культури персоналу
	2.2.5. Наявність охоронних документів (патентів, авторських свідоцтв тощо)
2.3.	Визначення стратегічних цілей розвитку
2.4.	Проведення стратегічного позиціонування закладу
2.5	Порівняльний аналіз передумов-ресурсів-наслідків вибору альтернативної стратегії
2.6	Розробка пакету проєктів щодо адаптації, попередження, протистояння викликам і загрозам
2.7	Документування прийнятої стратегії та проєктів щодо упередження викликів і загроз нинішніх і нових
2.8	Моніторинг ходу реалізації стратегії адаптації, попередження, протистояння викликам і загрозам
2.9	Оцінка та контроль фактичних результатів реалізації адаптації, попередження, протистояння викликам і загрозам

3.	Висновок	Рівень адаптованості стратегії розвитку закладу охорони здоров'я до нинішніх і нових викликів і загроз
----	----------	--	------------

Джерело: авторська розробка.

Отже, розроблений нами науково-методичний підхід щодо оцінки ефективності процесу розробки та реалізації стратегії розвитку закладів охорони здоров'я в умовах нових викликів і загроз сприятиме виявленню вузьких місць під час пошуку шляхів удосконалення напрямів розвитку закладу та стане інструментом аналізу діючої стратегії. При цьому виникнення нових викликів і загроз передбачає імплементацію додаткових критеріїв її оцінки.

Список літератури:

1. Бондар-Підгурська О. В. Науково-методологічні засади сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2016. 531 с.
2. Сак Т.В. Стратегія підприємства: курс лекцій. Луцьк: СЛУ ім. Лесі Українки, 2017. 132 с.
3. Жихарєва В.В., Савельєва Т.М. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності. *Мукачівський державний університет*. 2017. Випуск № 9. С. 423-427. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/73.pdf (дата звернення 10.01.2023).
4. Попович О. М., Кошова С. П. Інтелектуальна власність у медичній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 13-14. С. 117-124.
5. Про внесення змін в деякі законодавчі акти України відносно реформи патентного законодавства. Офіційний сайт Верховної Ради України. 1993-2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-20#Text> (дата звернення 10.01.2023).
6. Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І. Науково-методичні засади оцінки ефективності процесу управління інформаційною безпекою підприємств малого та середнього бізнесу: кіберзагрози та інтелектуальна власність. *Проблеми економіки*. 2022. №2. С.108-116. URL: https://www.problecon.com/article/?year=2022&abstract=2022_2_0_108_116 (дата звернення 10.01.2023).
7. Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І., Коновалова Н. С. Інноваційна привабливість організацій у ситуаціях війни та післявоєнної розбудови економіки України: корпоративні відносини й інтелектуальна власність. *Бізнес-Інформ*. 2022. №8. С.36-46. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-8_0-pages-36_46.pdf(дата звернення 10.01.2023).

8. Бондар-Підгурська О.В., Рубан Ю. О., Шевцова К. А. Цифрова грамотність і цифрова культура як індикатори оцінки результативності формування та реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах діджитал-економіки. *Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика* : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. інт.-конф., 2 грудня 2021 р.. К.: КУБГ, 2021. 509 с. С.364-366. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40328/3/M_Senzerlikht_VNPIK_PRYSSSESU.pdf (дата звернення 10.01.2023).
9. Bondar-Pidhurska O. V., Khomenko I.I. Peculiarities of evaluation of efficiency of the process of information security management of the enterprise: cyber security and intellectual property. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects*. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. Pp. 632-638. URL: <https://sci-conf.com.ua/viii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovations-and-development-prospects-23-25-yanvaryu-2022-goda-berlin-germaniya-arhiv/>(дата звернення 10.01.2023).

Вибір моделі соціально-економічного розвитку національної економіки як необхідна умова ефективної державної політики

Сідельнікова Ірина Володимирівна

канд. екон. наук, доцент, професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Сідельнікова Владислава Костянтинівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Нині Україна у досить непростих умовах глобалізаційних економічних процесів, зовнішньої агресії та воєнного протистояння, поглиблення кризових явищ у більшості сфер життєдіяльності суспільства визначає мету і напрями свого майбуття і має обрати модель подальшого соціально-економічного розвитку як конкурентної європейської держави. Оскільки саме модель виступає фундаментальною методологічною основою формування стратегії соціально-економічного розвитку держави і забезпечує реалізацію конкретних заходів у її економічній політиці задля досягнення мети на певному етапі суспільного розвитку, це зумовлює підвищену увагу вчених і практиків до даної наукової проблеми.

Слід погодитись із точкою зору М.О. Джамана, що моделі соціально-економічного розвитку формуються на основі теоретичних закономірностей функціонування економічних об'єктів у ринковій системі. Конкретні умови (історичні, географічні, соціально-культурні) у різних країнах і регіонах зумовлюють особливі співвідношення і взаємодію економічних та інших факторів, ступінь досягнення соціально-економічних цілей, а звідси й особливості формування національних і регіональних моделей [1, с. 145-146].

На теперішній час сформувалися певні теоретичні підходи щодо моделей економічного розвитку країн у ринкових умовах. Дослідники проблеми справедливо підкреслюють, що вони базувалися на еволюції економічного розвитку, в основу якої покладено сталість висхідного процесу економічного зростання упродовж тривалого часу, яке не підлягає тимчасовим, кон'юнктурним коливанням. Водночас зростання суспільного виробництва стає тією прогресивною силою, що приводить економіку до порога самоорганізації – точки біфуркації, за якою настає стрибкоподібне якісне перетворення її структури. Якісний стрибок в економічному розвитку може посилити темпи економічного зростання і прискорити науково-технічний прогрес [2, с.100].

До основних економічних теорій (концепцій) формування й функціонування моделей економічного розвитку національної економіки країн у II половині XX ст. – початку XXI ст. відносять модель лінійних стадій розвитку (зростання), теорію структурних трансформацій, теорію зовнішньої залежності, неокласичну модель вільного ринку, теорію ендогенного зростання і теорію

сталого (стійкого) розвитку (яка вважалася універсальною моделлю з 90-х років) [3, с. 238].

Пошук найефективнішого шляху розвитку стає більш успішним, якщо він спирається на світовий досвід інших країн. Це дозволяє передбачити можливі сценарії розвитку при використанні економічних важелів, які вже апробовані іншими державами в рамках тієї чи іншої економічної моделі.

Найбільш відомими у світовій системі, як переконливо демонструють дослідження, є такі ринкові моделі національних економік:

- Ліберальна (американська) модель. Ця модель побудована на домінуванні різних форм приватної власності та їхньої взаємодії, на системі усілякого заохочення підприємницької діяльності, на досягненні приватного успіху «людини економічної». Ліберальна модель орієнтована на виробника, який не потребує державного втручання у свою діяльність. Завдання держави – створити необхідні ефективні правила гри, сприяти розвитку інноваційної діяльності й проводити дієву грошово-кредитну політику. Прикладом ліберальної моделі національної економіки є економіка США як величезна відкрита економіка зі значною місткістю національного ринку і висококонкурентними виробниками. У післявоєнні роки жодна країна світу не вкладала стільки коштів у розвиток освіти, наукові дослідження і технологічні розробки, як США. Результатом стало безумовне лідерство цієї країни на ринку науково-технологічних досліджень і у фінансових світогосподарських процесах.

- Регульована ринкова економіка (західноєвропейська модель). Загальною рисою всіх західноєвропейських економік є сполучення ринкового лібералізму і досить жорсткого державного регулювання економіки. Таке сполучення характерне і для французького «дирижизму», і для німецької соціальної ринкової економіки, і для англійського «тетчеризму». Держава в європейській моделі національної економіки активно керує стратегічним розвитком, впливає на ціни, мито, технічні норми, проводить антимонопольну політику. Саме європейська модель продемонструвала світу можливості й переваги міжнародної інтеграції у процесі становлення Європейського Союзу.

- Соціально-орієнтована ринкова економіка як різновид моделі регульованої ринкової економіки (модель економіки Німеччини). Ця модель побудована на соціальному захисті населення, запобіганні соціального напруження, активному перерозподілі доходів, виконанні значних соціальних програм. У результаті змінюється соціальна структура населення, збільшується частка середнього класу, який стає основним платником податків і фінансовою опорою держави.

- Японська модель національної економіки базується на досить сильній структурній політиці держави і активному використанні національних традицій в менеджменті. Для японської моделі економіки характерним є значне втручання держави в економічну діяльність, що найбільше відповідає японському менталітету. Дух сім'ї, об'єднання навколо «великої справи», концентрація на розв'язанні актуальної проблеми – все це є тими чинниками, які дозволили країні досягти кардинальних змін у розвитку її національної економіки.

- Олігархічна модель, що полягає в ситуації підкорення інтересів держави вигодам фінансово-олігархічних груп, які панують в країні (моделі національних економік країн Латинської Америки).

- Наздоганяюча модель ринкової економіки, яку використовують країни, що ставлять собі на меті за короткий термін досягти рівня постіндустріальної економіки на основі швидкого упровадження нових технологій, розвитку національної науки і національних кадрів. Прикладами такої моделі є розвиток післявоєнної Японії, Південної Кореї і на теперішній час – Китаю, Індії, Гонконгу, В'єтнаму, Тайваню, Таїланду. В основі такої моделі лежить активне використання іноземного капіталу й новітніх технологій [4, с.134-135].

Як показує практика, моделі розвитку національної економіки вирізняються за напрямками розвитку і будуються з урахуванням особливостей соціально-економічних умов країни, стану її економіки, трансформаційних процесів, рівня державного регулювання економіки, стратегій соціально-економічного розвитку, конкурентних переваг країни, її традицій.

Слід окремо зауважити, що кожна модель розвитку не є чимось усталеним на тривалий час. В залежності від пануючих тенденцій світового чи національного економічного розвитку моделі зближуються за своїм змістом і з цих же причин будь-яка країна може змінити звичну модель розвитку на іншу.

Українська та закордонна практика упровадження національних економічних моделей дозволили визначити концептуальні підходи щодо вибору моделей економічного розвитку, адаптованих та закладених в основу програм і стратегій соціально-економічного розвитку країни. Так, в Україні чинними стали концептуальні положення моделей прискореного економічного зростання, структурно-інноваційного економічного зростання, конкурентоспроможної економіки та сталого розвитку, які знайшли свою практичну реалізацію у державних програмах і стратегіях економічного розвитку [3, с. 243-244].

Підсумовуючи результати дослідження необхідно зазначити, що сучасну соціально-економічну модель України важко назвати ефективною. Посилення зовнішніх викликів та намагання переходу нашої країни на більш високий рівень соціально-економічного розвитку зумовлюють необхідність подальшого пошуку науково обґрунтованої соціально-економічної моделі для нашої держави.

Список літератури:

1. Джаман М.О. Теорія економіки регіонів: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 384 с.
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції» / А.С. Гальчинський та ін. Київ: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.
3. Рудь Ю.Л. Всеосяжний розвиток як нова модель економічного розвитку національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип.13-1. С. 237-244.
4. Мейш А.В., Матвійчук О.В. Моделі та типи національних економік. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 4. Том 1. С. 132-135.

Інтегрована фінансова звітність: особливості формування

Шурпенкова Руслана Казимирівна

к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Демко Роман Романович

магістр 1 курсу спеціальності «Облік і оподаткування»

Львівський національний університет імені Івана Франка

Фінансова звітність є основним джерелом інформації при проведенні аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Фінансова звітність ґрунтується на даних бухгалтерського обліку. Відповідно до ст. 2 Закону про бухгалтерський облік фінансову звітність зобов'язані подавати усі юридичні особи, створені відповідно до законодавства України та представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Фінансова звітність може бути повною і скороченою. Повну фінансову звітність подають усі підприємства, крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, мікро- та малих підприємств. Її склад визначено п. 1 розділу II НП(С)БО 1. Для суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності П(С)БО 25 установлено скорочену за показниками фінансову звітність. Окремі підприємства з числа суб'єктів малого підприємництва мають право складати Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва. Згідно з п. 2 розділу I П(С)БО 25 це: мікропідприємства; юридичні особи, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат відповідно до податкового законодавства [1]. Форми фінансової звітності підприємства включають в себе декілька звітів, які по-різному уявляють фінансове положення справ у компанії.

1. Бухгалтерський баланс. Ця звітність – одна з основних для компаній. У бухгалтерському балансі відображаються активи і пасиви компанії.

2. Форма звітності про фінансові результати заповнюється на підставі фактичних даних результативності роботи компанії.

3. Звіт про зміни капіталу вважається доповненням до бухгалтерського балансу і дає пояснення, які зміни відбулися в структурі капіталу компанії.

4. Звіт про рух грошових коштів – вид звітності, який відкриває інформацію про рух грошових коштів організації в будь-якій валюті.

5. Звіт про цільове використання коштів відображає надходження грошових коштів та структуру їх витрачання. [2]

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Баланс підприємства складається на кінець останнього дня звітного періоду. Відповідно до облікової політики підприємства фінансова звітність може складатися за інші періоди. Перший звітний період новоствореного підприємства може бути менш як 12 місяців, але не більш як 15 місяців.

Інформація, наведена у фінансовій звітності, базується виключно на даних бухгалтерського обліку і має бути тотожна даним аналітичного та синтетичного обліку. Фінансова звітність складається за такими основними принципами і правилами:

1. Фінансову звітність складають у грошовій одиниці України – гривні (ст. 5 Закону про бухгалтерський облік).

2. Великі та середні підприємства заповнюють форми фінансової звітності в тисячах гривень без десяткових знаків. Виняток – розділ IV «Розрахунок показників прибутковості акцій» форми № 2. Його складають у гривнях з копійками.

3. Показники про податок на прибуток підприємств, витрати і збитки, вирахування з доходу, вибуття коштів, зменшення складових власного капіталу наводять у дужках (п. 5 розділу II НП(С)БО 1).

4. При складанні фінансової звітності неприпустимо згортати статті активів та зобов'язань, доходів і витрат, крім випадків, передбачених відповідними П(С)БО або МСФЗ (п. 3 розділу IV НП(С)БО 1, п. 6 розділу I П(С)БО 25).

5. Підприємства можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття. Виняток – випадки, коли така інформація була у попередньому звітному періоді (п. 4 розділу II НП(С)БО 1).

6. Показники річної фінансової звітності підтверджують результатами попередньо проведеної інвентаризації активів і зобов'язань (ст. 10 Закону про бухгалтерський облік і п. 12 Порядку № 419).

7. До фінансової звітності включають показники діяльності філій, представництв, відділень та інших відокремлених підрозділів підприємства (п. 6 розділу II НП(С)БО 1).

8. Фінансова звітність має бути підписана керівником (власником) підприємства або уповноваженою особою у визначеному законодавством порядку і бухгалтером або особою, яка забезпечує ведення бухгалтерського обліку підприємства (ч. 1 ст. 11 Закону про бухгалтерський облік). [3]

У результаті здійснення своєї діяльності будь-яка фірма повинна бачити її результати. Крім цього, існує обов'язок компаній подавати інформацію про фінансові результати у відповідні органи і розкривати її перед зацікавленими особами. Для більш структурованого вигляду надання інформації розроблені спеціальні форми фінансової звітності, за допомогою яких можна аналізувати різні блоки фінансових показників.

Світ змінюється під впливом глобалізації, розвитку технологій, зростання чисельності населення і тиску на екосистему у зв'язку зі збільшенням споживання природних ресурсів. Суспільство повинно реагувати на зміни, які відбуваються в довкіллі, насамперед трансформацією економічної моделі. На теперішньому етапі розвитку світової економіки інтегрована звітність є одним з ключових інструментів корпоративного управління.

Інтегрована звітність – це поєднання елементів як фінансової так і нефінансової звітності підприємств. Вона стимулює організації думати про те, як усі їхні ресурси разом створюють вартість.

У світовій практиці існують дві моделі формування інтегрованої звітності: *довільний та стандартизований*.

Довільний (звіт вільного формату) – складається за власною структурою, вихідною формою є буклети, які містять перелік екологічних, соціальних та інших проектів і ґрунтовні звіти, що складаються на основі власної розробленої системи показників.

Стандартизований підхід є більш ефективним і дає змогу систематизувати окремі фінансові і не фінансові показники, забезпечує їх зіставлення, підвищує ефективність використання користувачами при прийнятті управлінських рішень.

Інтегрований звіт висвітлює інформацію щодо ефективності використання підприємством різних видів капіталів (фінансового, виробничого, людського, природного) або впливу на нього та можливостей організації створювати вартість для себе та зацікавлених сторін, стратегічних орієнтирів її розвитку на різні періоди та виступає джерелом повної інформації, необхідної для прийняття рішень користувачами інтегрованої звітності.

Поширені *три підходи* до формування стандартизованих звітів.

Перший заснований на Глобальному договорі і передбачає складання Звіту про прогрес реалізації принципів Глобального договору.

Другий базується на системі Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) і передбачає формування Звіту зі сталого розвитку, який розкриває інформацію про діяльність компанії не тільки в економічній, але й в екологічній, соціальних та управлінській сферах. В економічній сфері розкривається інформація стосовно економічної результативності, ситуація і присутність на ринках, практика закупівлі, тощо. В соціальній – враховується система показників щодо практики трудових відносин, забезпечення безпеки праці, дотримання прав людини, взаємовідносини з суспільством та відповідальності за продукцію.

Третій підхід передбачає використання системи IR, яка базується на Міжнародному стандарті з інтегрованої звітності та будується на принципах стратегічної спрямованості, орієнтації на майбутнє, структурованості та чіткості інформації, надійності та суттєвості, врахуванні очікувань зацікавлених осіб. Особливістю даного підходу є стислість викладу [4, с.362].

На сьогодні за оцінками фахівців близько 95% компаній зі списку «GlobalFortune 250» добровільно публікують звітність про екологічні, соціальні та економічні наслідки своєї діяльності. Існування таких підходів до побудови системи звітування підприємств є прикладом зародження нової парадигми бухгалтерської звітності [5, с.11].

Методологічною основою формування інтегрованої звітності виступає системний підхід, за яким інтегрована звітність розглядається як система: цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів (І.В. Блауберг, В.Н. Садовський, Е.Г. Юдін); сукупність взаємодіючих об'єктів (Л. фон Берталанфі); сукупність відносин (А.Д. Хол, Р.І. Фейджин) [6].

Перехід на формат інтегрованої звітності вимагатиме від компанії значних перетворень, зусиль і витрат в рамках наступних процесів:

– організація внутрішньої взаємодії та підвищення мотивації співробітників в рамках звітного процесу;

– перегляд низки корпоративних документів (облікової політики) та бізнес-процесів;

– удосконалення методології підготовки всього комплексу інтегрованої звітності;

– забезпечення функціонування формалізованої системи збору інформації та вдосконалення системи управління ризиками. [6]

Отже, з урахуванням означених вище підходів до формування інтегрованого звіту, підприємства повинні розкривати фінансову і не фінансову інформацію так, щоб користувачі мали змогу комплексно оцінити їх діяльність по стратегії розвитку, структуру управління, ризики, бізнес-моделі суб'єкта господарювання, перспективи розвитку і т.д. Кожне підприємство має обрати власну структуру елементів та показників звітності відповідно до особливостей діяльності, очікувань, стадії та стратегії розвитку.

Список літератури

1. Бикова А. В., Канарьова Н. В. Дебет-кредит. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Звітність /Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко /відп. ред.Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998.Т.2.744с.
3. Фінансова звітність /Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6.768 с.
4. Кравченко О.В. Теоретичні та методичні засади формування інтегрованої звітності в Україні / О.В. Кравченко, Н.В. Овчарова // Економіка і суспільство. 2016. №6. С.359-366.
5. Куцик П. Інтегрована звітність як нова парадигма розвитку бухгалтерської звітності / П. Куцик, М. Корягін // Науково-практичний журнал „Бухгалтерський облік і аудит». – 2015. – №5. – С.11-18. 2.Adams S., SimnettR., IntegratedReporting: AnOpportunityforAustraliia’sNot-for-ProfitSector // AustralianAccountingReview. 20011. Vol. 21. No 3. P. 292-301.
6. Блауберг И.В. Системный подход в современной науке / И.В. Блауберг, В.Н. Садовский, Э.Г. Юдин. – М. : Мысль, 1970. – 314 с.

Заповідні території України як туристичний ресурс: Кінбурнська коса за наслідками російської агресії

Антоненко Володимир Степанович

доктор географічних наук, професор,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Хуткий Володимир Олександрович

аспірант,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Наумець Володимир Сергійович

магістрант,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Війна вбиває людей, знищує природу, перетворює на попіл найпрекрасніші куточки України. Одинадцятий місяць страждає від пожеж та вибухів унікальна Кінбурнська коса, яку прозвали «українські Мальдіви». Окупанти зайняли її з перших днів вторгнення та використовують для обстрілів мирних українських міст.

Через окупацію підрахувати всі збитки неможливо. Попередньо вони вже становлять понад 5 мільярдів гривень. Лише з березня до кінця червня, як писало видання «Парламент.иа», на Кінбурнському півострові вогонь знищив 1640 гектарів насаджень у межах Національного природного парку «Білобережжя Святослава» та 200 гектарів на території Регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» [2].

"Кінбурнською косою" називають Кінбурнський півострів. Він близько 40 кілометрів завдовжки і до 12-ти кілометрів завширшки. А стрілка є лише його невеличкою частиною. На півночі півострів омивають води лиману, куди впадають Дніпро та Південний Буг, на південному заході – Чорне море, а на півдні – Ягорлицька затока.

На цій відносно великій території розташовано всього чотири села, в яких офіційно мешкає менше тисячі людей разом. Значна її частина залишилася майже незайманою людиною, а тому особливо цінною.

Інший важливий фактор, завдяки якому значна частина природи півострова збереглася у первозданому вигляді – заповідні території. В різний час тут були створені ділянки Чорноморського біосферного заповідника, регіональний ландшафтний парк "Кінбурнська коса" та національний природний парк "Білобережжя Святослава". Всі разом природоохоронні території займають близько двох третин площі півострова [2].

Кінбурнська коса – це частина так званих нижньодніпровських пісків. Саме про них йдеться, коли згадують про відомі Олешківські піски. Ця велика "пісочниця" простягнулася маже на двісті кілометрів від Каховки уздовж лівого берега Дніпра до кінчика стрілки Кінбурнської коси.

Природа нижньодніпровських пісків особлива. Тут живе багато ендеміків – рослин і тварин, які більше ніде не зустрічаються. Це тому, що в процесі еволюції вони пристосувалися саме до цих умов, і не будуть жити в інших, навіть якщо для когось вони ідеальні. Приклади таких ендеміків – це сліпак піщаний, або береза дніпровська – обидва занесені до Червоної книги України. Ба більше, тут утворилися цілі унікальні екосистеми, такі як піщані степи. Вони не утворюють чорноземів і в цьому сенсі їм пощастило не бути розораними.

На початку ХІХ століття в цих місцях стали вирощувати багато овець. Високий попит на вовну і близькість морських портів робили цей бізнес привабливим. Однак надмірний випас зруйнував рослинний покрив і піски перейшли в наступ. Так утворилися Олешківські піски – широко відома "найбільша пустеля Європи".

Щоб зупинити наступ пісків, ще в ХІХ столітті люди намагалися насаджувати в цих місцях штучні ліси. Справжніх обертів процес створення штучних лісів набув лише в другій половині ХХ століття. Так на нижньодніпровських пісках і в тому числі на Кінбурні з'явилися соснові ліси. Очевидно, що багато видів рослин і тварин після цього просто зникали [2].

Попри це все на Кінбурнському півострові аж до останнього часу залишалось багато дикої природи, яку людина не встигла сильно змінити. Одна з причин – низький рівень "цивілізації", який майже гарантовано завжди працює на користь природи. Тут немає навіть натяку на урбанізацію, а нечисельне населення мешкає у чотирьох селах.

Тут чудове місце для відпочинку та екологічного туризму: море, де буквально за два метри від берега можна бачити, як дельфіни полюють на рибу. Але через ту саму відсутність цивілізації відпочивальників та туристів відносно не багато [1]. Великих баз відпочинку на півострові немає, так само як ресторанів і більшості інших звичних атрибутів морських курортів. Тому відпочивальники живуть або в приватному секторі, або в кемпінгах, або просто самі по собі в наметах на березі. Їжу вони собі готують в польових умовах, або ж відвідують нехитрі місцеві заклади харчування.

Ця непересічна пам'ятка природи мало відрізняється від будь-якої іншої ділянки випаленої сонцем трави, якщо не враховувати унікальні степові орхідеї заповідника. Всі види орхідей в Україні занесені до Червоної книги. Часто зустріч навіть однієї квіткої у природі стає радісною подією для небайдужих до природи людей. А тут на одному квадратному метрі кількість орхідей рахується на десятки. Якщо все поле займає 60 гектарів, то це означає, що тут ростуть мільйони рослин. Туристи та відпочивальники потрапляють сюди зазвичай улітку, а п'ять видів орхідей заповідника квітують навесні [1]. Нажаль, зараз достеменно неможливо сказати, як вплинула російська окупація на унікальну природу ділянки. Але якщо справді нею пересувається важка техніка, орхідне поле безперечно постраждало.

Ще одна місцева пам'ятка, про існування якої туристи можуть дізнатися з оголошення поруч із зупинкою – Волижин ліс. Головна маркетингова фішка полягає в тому, що це залишок "тої самої Гілеї, яку згадував ще сам Геродот!". Тому місцеві гіді навіть водять сюди екскурсії [1]. Задовго до того, як люди

почали насаджувати тут штучні ліси, в пониззі Дніпра росли широколистяні ліси й про них справді писав Геродот. Волижин ліс – це майже все, що від них залишилося до сьогодні. Через її унікальність цю ділянку природи включили до складу Чорноморського біосферного заповідника.

Загалом, якщо говорити про рідкісні види, то на Кінбурнській косі є майже півсотні рослин, грибів та лишайників, занесених до Червоної книги України. Біологи знайшли на косі 465 видів рослин, з яких 9 занесено до Червоної книги України, 6 – до Європейського червоного списку. Фауна налічує 4700 видів тварин, з яких 132 види занесені до Червоної книги. Серед ссавців це три види дельфінів, кілька видів кажанів та сліпак піщаний. Тут зустрічаються десятки видів птахів, плазунів та риб, які офіційно визнані рідкісними, вразливим, або такими що зникають.

На Кінбурні мешкає сатурнія велика – найбільший нічний метелик Європи, а також сколія-гігант – величезна, понад 4 сантиметри оса. Ще одна місцева червонокнижна "знаменитість" – мурашка тапінома кінбурнська. Попри свою назву вона зустрічається не лише в межах Кінбурнського півострова, але й поблизу Святогірська на Донеччині [2].

Російські окупаційні війська контролювали Кінбурнську косу вже на самому початку великої війни. З початком великої війни кількості людей опинилися в окупації. Серед них були і співробітники природоохоронних об'єктів. В мирний час вони могли б зафіксувати завдану природі шкоду. Але під час окупації, коли росіяни залякували та викрадали місцевих мешканців, їм очевидно було не до складання офіційних протоколів та звітів.

Хоча, навіть в таких умовах і попри те, що росіяни забрали в них майже всі транспортні засоби, люди намагалися тушити природні пожежі. Про загальний масштаб цих пожеж можна судити з комп'ютерних знімків.

Загалом цього року на Кінбурнському півострові сталося щонайменше 50 пожеж, які вразили 10 тисяч гектарів. Це приблизна оцінка, крім того вона враховує повторні загоряння на одній території. Але з огляду на те що загальна площа Кінбурнського півострова становить 21,6 тисяч гектарів, то вигоріла майже його половина. Виявилось, що під час війни горіли не лише штучні соснові насадження, але й цінні ділянки дикої природи [3].

Так, в кінці березня пожежа охопила 185 гектарів поруч із Василівськими плавнями. В цьому місці виводять своїх пташенят кілька видів птахів, зокрема й червонокнижних. Крім того, тут утворюють скупчення чаплі та рожевий пелікан. Навесні, на початку гніздового сезону пожежа охопила Бієнкові плавні неподалік від села Покровка. Місце особливе тим, що тут розташована найбільша в Україні колонія чапель різних видів – раніше вона налічувала понад 600 пар. Тут також збиралася велика колонія пеліканів – часом до двох з половиною тисяч особин.

Від пожеж на Кінбурні страждають не лише птахи, але й представники майже всіх інших груп тварин і рослин. В кінці серпня – на початку вересня горів Волижин ліс. Тут а також на прилеглих територіях мешкають барсуки, видри, кажани, черепахи, тритони тощо. Горіли також місця, де росте червонокнижна ковила дніпровська та інші рідкісні або вразливі рослини [3].

Але коли горять відносно невеликі заповідні території, оточені людськими поселеннями чи полями – це зовсім інша справа. Коли поруч немає "резервуарів", звідки можуть назад переселитися рослини або тварини, природа просто згорить і не відновиться.

Остання, спровокована обстрілами пожежа, сталася на початку жовтня 2022 року. Екологи кажуть, що знищено щонайменше п'яту частину лісів, які покривають косу, і немає жодної гарантії, що це остання цифра. Окупанти не дозволяють гасити пожежі технікою, а мешканці трьох невеликих місцевих сіл не в змозі самі впоратися з вогняною стихією. Від пожеж, вірогідно, врятуватися могли тільки птахи, але чи зможуть вони повернутися на попелища і як перенесуть міграцію, важко передбачити. Можливо, від полум'я втекли великі тварини, але всі дрібні, усі комахи, що живуть на землі та на деревах, загинули. Дуже постраждала екологія. Попіл та інші шкідливі викиди від горіння потрапили в атмосферу, забруднили море.

Але попри весь жах, який війна принесла людям і природі Кінбурну, є приводи для стриманого оптимізму. В 2001-2002-му роках на території півострова вже ставалися масштабні пожежі, в результаті яких вигоріло більше тисячі гектарів лісів. Однак на цих ділянках до початку воєнних дій успішно відновлювалися природні екосистеми, в тому числі піщані степи.

Це означає, що природа Кінбурну ще зовсім недавно залишалася достатньо здоровою і сильною, аби загоювати свої рани. І це може означати, що навіть після пожеж 2022-го року вона все ще збереже потенціал для самовідновлення.

Список літератури:

1. Сидорчук Євгенія. Українські Мальдіви: чому варто побувати на Кінбурнській косі (15 червня 2020). <https://marieclaire.ua/uk/lifestyle/ukrainskie-maldivy-rochemu-stoit-pobuvat-na-kinburnskoj-kose>
2. Симонов Дмитро. Мільйон диких орхідей та вирій для птахів. Що війна робить з Кінбурнською косою (15 січня 2023). <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/01/15/7383288/>
3. Чепурко Валерія. Еколог про пожежі на Кінбурнській косі: відновлювати ліси тут немає сенсу. (25 жовтня 2022). <https://kp.ua/ua/incidents/a658262-ekoloh-pro-pozhezhi-na-kinburnskij-kosi-vidnovljувати-lisi-tut-nemaje-sensu>

Готельний оператор як інноваційна модель розвитку готельного підприємства

Антоненко Володимир Степанович

доктор географічних наук, професор,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Кучанська Катерина Сергіївна

магістрант,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Марчук Анна Богданівна

магістрант,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Проць Валерія Михайлівна

магістрант,
Київський університет культури, м. Київ, Україна

Швидкі темпи розвитку готельного господарства приводять до потреби залучення у процесі управління готелями фахового готельного оператора. Під готельним оператором слід розуміти управлінську компанію, яка здійснює централізоване управління незалежним готелем чи групою готелів з метою підвищення їх ефективності, прибутковості й конкурентоспроможності через надання кваліфікованих послуг з консультивання, управління та координування діяльності готелів фахівцями компанії за обумовлену плату. У результаті такої взаємодії виникають синергетичні ефекти, а об'єднання підприємств готельного бізнесу в територіально-виробничі комплекси (з прив'язкою до конкретної території) дає мультиплікативний ефект [2].

Сьогодні кількість готелів, які об'єднані для управління готельними операторами, стрімко зростає, а кількість незалежних готелів, відповідно, зменшується. Навіть у Європі, де переважають незалежні готелі, кількість підприємств готельного господарства, об'єднаних оператором, за останні роки зросла до 25 % від загальної кількості. Серед них найвідомішими є Assor, Kempinski, Sol Melia, Concorde, Dorint та ін [3].

Готельний оператор володіє найновішими досягненнями у сфері менеджменту готельного бізнесу та ринку, які постійно вдосконалює, має високопрофесійні кадри. Однією з основних переваг такого співробітництва для власника готелю є доступ до узагальненого досвіду багатьох готелів та бази знань щодо функціонування ринку, а також високопрофесійне управління, результатом якого є економія часу та коштів власника готелю, оскільки оператор має налагоджену систему, яка працює як єдиний організм: від закупівлі необхідних товарів – до обслуговування гостей на відповідному рівні. У

результаті цього зростає віддача від вкладених коштів та довіра інвесторів, що, у свою чергу, впливає на подальший процес припливу інвестицій у галузь.

До основних переваг, які цінують власники готелів в операторах, належать:

- досвід та надійність;
- якість підготовки та управління персоналом;
- володіння стратегіями підвищення прибутковості готелю тощо.

Готельний оператор спроможний швидше знайти внутрішній ресурс для освоєння нових управлінських технологій, може готувати і відправляти на стажування персонал, а також запрошувати на роботу фахівців з інших країн, що сприятиме професійному росту власного персоналу. Також разом з оператором у сферу ефективного міжнародного маркетингу приходять і ноу-хау [1].

Як наслідок, готельний оператор з часом зможе ефективніше керувати готельними об'єктами, а також частину прибутків вкладати в удосконалення матеріально-технічного стану готелів. Оператор, знаючи ринок і потенційних гостей, маючи напрацьовані стандарти, може грамотно й оперативно скласти технічне завдання на проектування готелю, кошторис реконструкції, не витрачаючи додатковий час на пошук постачальників, складати прогноз перспективи розвитку готельного закладу тощо.

Сучасні тенденції розвитку готельного господарства: демократичність, прозорість та відкритість світу дають чимало можливостей для розвитку готельного бізнесу в Україні. Зокрема, вигідне географічне розташування, мальовничі природні комплекси, історична спадщина, багата культура та неповторний національний колорит – дуже привабливі для туризму, у тому числі іноземного. Відповідно, уніфікований, стандартний сервіс іноземного оператора в готелях, до якого гості звикли вдома й хотіли би бачити повсюди, не сприятиме повному вивченню самобутності країни.

Тому саме національні готельні оператори повинні поєднати сучасні технології, якість обслуговування, відповідні технічні стандарти з національними особливостями. Певні переваги, які буде мати в Україні оператор, стосуються не лише іноземних гостей, а й вітчизняних: врахування бажань і потреб співвітчизників, розуміння їх ментальності та вподобань сприятиме більш ефективній діяльності самого оператора. Окрім того, національні готельні оператори, знаючи місцеві умови та ситуацію на ринку краще за іноземного оператора, можуть суттєво знизити операційні витрати готелю (відношення критичної маси до ефективності роботи закладу), коли йде мова про витрати на реконструкцію та експлуатацію [1].

У туристичному бізнесі широко відомі компанії, що спеціалізуються на наданні управлінських послуг готелям. Такі компанії, не маючи готелів у своїй власності, надають послуги власних менеджерів, які включаються у штат готельних працівників. Найбільші управлінські компанії зосереджені у США, але їхня діяльність завдяки високій ефективності та глобальним процесам набула поширення у всьому світі, зробивши їх своєрідними транснаціональними компаніями в індустрії гостинності.

Вимоги сьогодення змушують шукати шляхи удосконалення корпоративних готельних договорів на управління. Відповідно до нової

концепції, готельний оператор розглядається не як суб'єкт перерозподілу капіталу, а як генератор та постачальник послуг з управління в найбільш широкому розумінні цього слова. Нова концепція доповнює, але не спростовує традиційні економічні функції управління готелем.

За оцінками експертів, повноцінних управлінських українських компаній у чистому вигляді на ринку ще не існує. Появу на українському ринку міжнародних ГО не потрібно сприймати як загострення конкуренції та перепону для розвитку аналогічних вітчизняних компаній. Оскільки іноземні управлінські компанії, у першу чергу, орієнтовані на готелі вищих категорій – 4-5 «зірок», отже, звичайно не зможуть охопити своїм впливом весь ринок, а особливо сегмент 2-3-зіркових готелів. Саме ця ніша готелів з доступними цінами та адекватним сервісом зможе забезпечити приплив у країну туристів та бізнесменів, а також є популярною для групового вітчизняного та іноземного туризму.

Саме договір на управління забезпечує правову основу взаємовідносин готелів та готельного оператора. Він містить у собі умови про те, що готель, який приймає управителя (менеджера), у своїй господарській діяльності буде керуватися стандартами управлінської компанії. Слід урахувати, що всі готелі на час дії договору на управління залишаються самостійними юридичними особами. Обов'язковою умовою є також те, що договір на управління готелем повинен укладатися письмово з обов'язковим нотаріальним посвідченням та державною реєстрацією [1].

Готельний оператор, який працює за договором управління, не отримує ніяких прав на власність готелю, має обмежену фінансову відповідальність та отримує дохід, величина якого прямо пропорційно залежить від доходів готелю, що також передбачено законодавством України. Послуги, які надає оператор за договором управління, є платними.

В останні роки на західному ринку управлінських послуг, спостерігається тенденція щодо зниження винагороди за управління; це обумовлюється посиленням конкуренції між готельними операторами, з одного боку, вдосконаленням технологій та підвищенням рівня професійності, що спрощує роботу операторів і зменшує потребу в ресурсах – з іншого.

Підписання договору з оператором на управління готелем приносить власнику, окрім фінансових результатів, вигоду у вигляді якісного та професійного менеджменту. Проте відрахування оператору є, відповідно, вищими, ніж відрахування франчайзеру [1].

Діяльність готельного оператора слід розглядати крізь призму функцій, які він виконує, здійснюючи свою роботу. Серед основних функцій готельного оператора виділяємо такі:

- професійне управління;
- використання центральної системи резервування;
- системний відбір та підготовка персоналу;
- оптимізація видатків;
- максимізація прибутків.

До переваг для власників готелів при використанні готельних операторів можна віднести такі:

- професійне управління готелями на основі практичного, перевіреного досвіду. До того ж, працюючи на відсотках від прибутку, готельний оператор зацікавлений у зростанні прибутків готелю, яким він управляє, тобто у збагаченні власника;

- системний відбір та підготовка персоналу значно підвищить професіоналізм працівників готельної сфери України;

- реалізація готельних послуг через централізовану систему резервування, що спростить не лише роботу готелів, а й пересування туристів країною, адже вона дозволить клієнтам забронювати номер у готелях мережі, зробивши лише один телефонний дзвінок у декількох країнах, на одній з п'яти мов, або відкривши web-сторінку;

- оптимізація витрат готельних підприємств за рахунок економії на рекламі та постачанні, що сприятиме збільшенню прибутковості готелів;

- спрямування значних ресурсів на розробку маркетингової стратегії готелів та розробку нових продуктів та стандартів [1].

Таким чином, готелі, що управляються оператором, як свідчить світовий досвід, мають вищу прибутковість, ніж незалежні готелі. А якщо врахувати при цьому ефективність управління витратами, стане чітко зрозумілим, чому кількість готелів, що управляються операторами, швидко зростає і яку користь від створення національних операторів отримає готельне господарство та економіка України в цілому.

Список літератури:

1. Лупич О. О. Вітчизняний готельний оператор: суть та роль у підвищенні ефективності готельного господарства. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки*, 24 (Ч. 3), 2016, С. 131–136.
2. Погоріляк О. О. Сучасні форми організації готельного бізнесу у контексті концепції конкурентних переваг. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Збірник наукових праць*, 6 (110), 2014, с 86–92.
3. Karmin C. Blackstone Books Profit With Hilton Hotels. *Wall Street Journal*. 2013, June 28.

Роль уряду США у промоції країни в сфері подорожей і туризму

Гурова Дар'я Дмитрівна

к.геогр.н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет «Запорізька політехніка»

Цвілій Сергій Миколайович

к.е.н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет «Запорізька політехніка»

Журавльова Світлана Миколаївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кукліна Тетяна Сергіївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет «Запорізька політехніка»

Сполучені Штати є одним із найпопулярніших туристичних напрямків у всьому світі. Щороку відомі міста країни, національні парки та розважальні заклади приваблюють мільйони відвідувачів з усього світу. Завдяки такому притоку відвідувачів і збільшенню витрат на подорожі в США галузь подорожей і туризму внесла майже 900 мільярдів доларів США у ВВП країни у 2021 році. Традиційно більшість витрат на подорожі по всій країні припадає на вітчизняних туристів. У 2021 році загальні прямі витрати мандрівників на внутрішній відпочинок у США склали 751 мільярд доларів США. Тим часом, у тому ж році витрати на міжнародні подорожі в США склали лише 40 мільйонів [1]. За прогнозами, до 2023 року витрати зростуть до трильйонів і досягнуть 1,26 трильйона доларів США до 2026 року.

Подорожі та туризм у Сполучених Штатах дуже децентралізовані. Крім федерального уряду, окремі штати та напрямки керують подорожами та туризмом у своїх юрисдикціях, включаючи маркетинг. Ця діяльність здійснюється федеральним урядом, урядами штатів та маркетинговими організаціями напрямків.

Національне управління подорожей і туризму (NTTO) в Управлінні міжнародної торгівлі (ІТА) Міністерства торгівлі Сполучених Штатів є центральним контактним пунктом у федеральному уряді. NTTO є джерелом офіційної туристичної статистики для інформування про державну політику та бізнес-рішення в приватному секторі, а також працює над підвищенням конкурентної позиції Сполучених Штатів щодо подорожей і туризму. NTTO тісно співпрацює з Комерційною службою США ІТА у посольствах і консульствах США в більш ніж 70 закордонних ринках, щоб сприяти експорту подорожей і туризму. Корпорація сприяння подорожам (СТР), заснована в 2010

році та працює як Brand USA, є некомерційною корпорацією, заснованою федеральним законом, яка сприяє подорожам до Сполучених Штатів і співпрацює з урядом, щоб надавати корисну інформацію для іноземних відвідувачів. NTTO є офіційним представником уряду Сполучених Штатів для зв'язку з Brand USA [2].

Федеральний уряд не регулює подорожі та туризм як окрему галузь, хоча суміжні галузі, такі як транспорт, регулюються на федеральному рівні. Бюро захисту прав споживачів при Федеральній торговій комісії забезпечує виконання федеральних законів проти недобросовісної, оманливої або шахрайської ділової практики, зокрема в індустрії подорожей і туризму. Міністерство торгівлі гарантує, що погляди приватного сектора поділяються з іншими федеральними агентствами та враховуються при розробці федеральної політики щодо питань подорожей і туризму. Штати та органи місцевого самоврядування регулюють ведення подорожей і туристичного бізнесу в межах своєї юрисдикції.

Основні види подорожей і туризму в Міністерстві торгівлі включають:

1. Консультативну раду з подорожей і туризму США (ТТАВ), яка складається з 32 представників приватного сектору від компаній і організацій, що займаються подорожами та туризмом, які призначаються Міністром торгівлі та надають йому консультації щодо політики.

2. Рада з туристичної політики (ТРС) – міжвідомча рада, створена згідно із законом з метою забезпечення повного врахування туристичних інтересів країни під час прийняття федеральних рішень. Її головною функцією є координація національної політики та програм федеральних агентств, які мають значний вплив на міжнародні подорожі та туризм, відпочинок та ресурси національної спадщини [3].

Дані NTTO також інформують про обговорення лібералізації авіасполучення, включаючи переговори щодо угод про відкрите небо. NTTO продає звіти про дослідження та дані для отримання додаткових операційних доходів, тоді як міжвідомчі угоди також приносять кошти.

Операційний бюджет NTTO становить приблизно 5,1 мільйона доларів США. На додаток до свого операційного бюджету NTTO затверджує до 100 мільйонів доларів США з Фонду сприяння подорожам для використання Brand USA. Бренд USA підтримується частиною зборів, що стягуються за електронну систему авторизації подорожей, які сплачують міжнародні мандрівники, які беруть участь у Програмі безвізового режиму США [4].

Сполучені Штати зосереджені на кращому управлінні подорожами та зростанням туризму, викликаним зростанням попиту клієнтів. У Національній стратегії подорожей і туризму з 2012 року встановлено мету збільшити кількість робочих місць в США шляхом залучення 100 мільйонів іноземних відвідувачів щорічно, що, за оцінками, витратить 250 мільярдів доларів США до кінця 2021 року. Оскільки мета витрат була досягнута в 2017 році, Сполучені Штати прагнули встановити нову ціль для відвідування та витрат. ТТАВ рекомендував ціль у розмірі 445 мільярдів доларів США витрат і 116 мільйонів міжнародних відвідувачів щорічно до кінця 2028 року. На сьогоднішній день існує загальна згода щодо цієї нової цілі між агентствами ТРС. Щоб досягти цієї мети та

переконатися, що Сполучені Штати створюють умови для зростання, Сполучені Штати зосереджені на перегляді та перегляді Національної стратегії, щоб включити поточні ініціативи та забезпечити актуальність тактики [5].

Щоб задовольнити зростаючий попит, Сполучені Штати розвивають процеси входу та виходу з використанням біометрії. На додаток до програм митної та прикордонної служби США для довірених мандрівників, Сполучені Штати тестують біометричну систему в'їзду та виїзду. Система має на меті забезпечити більш зручні подорожі та підвищити безпеку для в'їзних та виїзних подорожей, покращити бізнес-процеси та забезпечити тіснішу співпрацю між урядом та приватним сектором. Біометрична система входу/виїзду покращує та полегшує обмін даними, використовуючи існуючу інфраструктуру аеропорту та авіакомпанії; використовує існуючі системи та процеси зацікавлених сторін; і використовує наявні дані мандрівників та IT-інфраструктуру.

Щоб задовольнити зростаючий попит клієнтів, одночасно створюючи зручні та безпечніші подорожі, Сполучені Штати розвивають процеси входу та виїзду з використанням біометричних даних. Система покращує та полегшує обмін даними, використовуючи існуючу інфраструктуру аеропорту та авіакомпанії, залучаючи існуючі системи та процеси зацікавлених сторін, а також використовуючи наявні дані про мандрівників та IT-інфраструктуру. Система має на меті забезпечити більш безпроблемний досвід подорожей, підвищити безпеку в'їзних і виїзних подорожей, покращити бізнес-процеси та забезпечити тіснішу співпрацю між урядом і приватним сектором, включаючи авіакомпанії, аеропорти та інші зацікавлені сторони. Митна та прикордонна служба США (CBP) очолює трансформацію досвіду подорожей у партнерстві з зацікавленими сторонами галузі. Авіакомпанії та технологічні партнери відіграють вирішальну роль [6].

Безпосередньо перед входом або виїздом кожен міжнародний мандрівник сканується фотоапаратом, що належить CBP, або обладнанням, наданим авіакомпаніями, адміністрацією аеропорту чи круїзною компанією. Служба біометричного збігу CBP, Traveler Verification Service, порівнює нову фотографію з даними Міністерства внутрішньої безпеки США, які включають зображення з фотографій, зроблених CBP під час перевірки при в'їзді, фотографії з американських паспортів, американських віз та інших проїзних документів, а також фотографії з попередніх зустрічей Міністерства внутрішньої безпеки.

Служба перевірки мандрівника розміщена в безпечному хмарному середовищі та зберігає лише фотографію мандрівника. Для громадян Сполучених Штатів, а також для всіх мандрівників, які перебувають у зоні перевірки, фотографія робиться та надсилається до процесу перевірки мандрівника виключно з метою підтвердження особи мандрівника та забезпечення того, що пред'явлений паспорт належить пред'явнику документ. Тільки CBP має доступ до цих біометричних даних. Галузеві партнери отримують лише результати визначення «збіг/незбіг», а не будь-яку пов'язану біографічну інформацію [7].

З рекордно низьким рівнем безробіття в Сполучених Штатах і появою нових технологій пріоритетом для Сполучених Штатів є забезпечення того, щоб усі

сектори, включаючи подорожі та туризм, мали робочу силу, яка їм потрібна зараз і в майбутньому. Щоб вирішити проблеми зайнятості, у 2018 році уряд США створив Національну раду американських робітників, щоб розробити та реалізувати стратегію підготовки працівників до сьогоденної роботи та до роботи майбутнього. Адміністрація також створила зовнішню раду – Американську консультативну раду щодо політики у сфері робочої сили, щоб керувати Національною радою, залучаючи новітні ідеї та досвід із бізнесу, освіти, штатів і міст, організованих працівників та інших установ, які відіграють роль у навчанні та навчанні американців-робітників.

Початкове відновлення галузі після пандемії коронавірусу має стимулювати Федеральний уряд робити більше, щоб підтримати відродження подорожей і туризму, щоб забезпечити відновлення галузі, щоб вона стала більш стійкою, стійкою та справедливою, а також щоб економічні вигоди від подорожей і туризму охоплювали громади будь-якого розміру та місця розташування по всій території Сполучених Штатів. Стратегія встановлює головну мету збільшення кількості робочих місць в США шляхом залучення та прийому 90 мільйонів іноземних відвідувачів, які витратять 279 мільярдів доларів США щорічно до 2027 року [8].

Стратегія зосереджує зусилля уряду США на просуванні країни як головного напрямку, заснованого на широті та розмаїтті своїх громад, а також сприяти розвитку сектору подорожей і туризму, який стимулює економічне зростання, створює хороші робочі місця та сприяє збереженню та стійкості. Спираючись на залучення та можливості федерального уряду, Стратегія спрямована на збільшення не лише обсягу, але й вартості туризму. На додаток до збільшення міжнародних відвідувань і витрат, Стратегія просуває інші пріоритети для сектору подорожей і туризму, від інвестицій у технології до скорочення викидів і сприяння духу збереження природи в усій галузі, включно з транспортною інфраструктурою та поведінкою мандрівників. Стратегія також застосовує цілісний підхід до розвитку туризму, включно з включенням сталого розвитку та стратегій розвитку та управління на основі громади. Цей підхід має на меті сприяти зростанню, одночасно вирішуючи проблеми, які його супроводжують, зокрема обмежену пропускну здатність місць призначення та вплив на природні та культурні ресурси Сполучених Штатів [9].

Роль уряду США полягає не в сприянні вичерпному переліку активів, а в тому, щоб співпрацювати з державними, місцевими та плеємними урядами та приватним сектором для підтримки спільного маркетингу та обміну можливостями для демонстрації продуктів і залучення відвідувачів. Маркетинг США для іноземних відвідувачів очолює Корпорація сприяння подорожам, яка веде бізнес під назвою Brand USA. Brand USA та організації з управління напрямками сприяють культурному розмаїттю Сполучених Штатів, пропонуючи унікальні та автентичні продукти, пов'язані з їжею, музикою та спадщиною. Ці туристичні продукти відзначають численні та взаємопов'язані культурні ідентичності та історії Сполучених Штатів і приваблюють відвідувачів, зацікавлених у поглибленні свого розуміння спільнот, які вони відвідують.

Сполучені Штати також отримують вигоду від багатьох міжнародних форумів і відносин, у тому числі двосторонніх і багатосторонніх структур, які допомагають федеральним органам у розробці інновацій і рішень, заснованих на фактах. Незважаючи на те, що пандемія перешкодила новим міжнародним зусиллям, зміцнення співпраці є пріоритетним завданням, особливо враховуючи те, що Сполучені Штати продовжують боротися з COVID-19 і розглядають майбутню реакцію на кризу. Подібним чином федеральний уряд також має прагнути розширити співпрацю з приватним сектором, особливо там, де існують збігаються інтереси та взаємодоповнюючі можливості [10].

Разом із приватним сектором та іншими партнерами федеральний уряд підтримуватиме індустрію подорожей і туризму США у відновленні її глобальної конкурентоспроможності та відновленні більш справедливого, стійкого та стійкого сектора. Спираючись на керівництво міністра торгівлі Рада з туристичної політики координуватиме реалізацію Стратегії в уряді США, забезпечуючи результати для американського бізнесу, працівників і громад. Виконуючи Стратегію, федеральний уряд може підтримати відродження подорожей і туризму в Сполучених Штатах і досягти амбітної мети залучити 90 мільйонів відвідувачів, які витратять 279 мільярдів доларів щорічно до 2027 року. Крім того, федеральний уряд стимулюватиме зростання, створюватиме робочі місця та підтримувати економічні можливості в громадах по всій території Сполучених Штатів.

Список літератури:

1. Гурова Д.Д., Каптюх Т.В., Шморгуненко Є.О., Антоненко Д.К. Прогнози й тенденції розвитку туризму та рекреації в світі у 2022 році. *International scientific innovations in human life* : 13th International scientific and practical conference, July 6-8, 2022. Manchester, United Kingdom, 2022. P. 189–193.
2. National Travel and Tourism Office (NTTO). URL: <https://www.trade.gov/national-travel-and-tourism-office> (дата звернення 15.01.2023).
3. Tsviliy S., Vasylychev D., Gurova D. Innovative potential of the tourist territory in the strategy of sustainable development of the domestic region. *Trends, prospect and challenges of sustainable tourism development* : монографія. Львів : Львівський торговельно-економ. університет, 2020. С. 51–66.
4. United States. Tourism in the economy. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/7af173ce-n/index.html?itemId=/content/component/7af173ce-en> (дата звернення 13.01.2023).
5. Ревенко А. В., Гурова Д. Д. Сучасний стан розвитку індустрії подорожі і туризму США. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 345–348.
6. Travel and tourism in the U.S. – statistics & facts. URL: <https://www.statista.com/topics/1987/travel-and-tourism-industry-in-the-us/#topicOverview> (дата звернення 14.01.2023).

7. National Travel Tourism Strategy. URL: <https://www.commerce.gov/sites/default/files/2022-06/National-Travel-Tourism-Strategy.pdf> (дата звернення 14.01.2023).

8. Tourism in the USA. URL: <https://www.worlddata.info/america/usa/tourism.php> (дата звернення 15.01.2023).

9. State travel and tour information. URL: <https://www.usa.gov/state-travel-and-tourism> (дата звернення 14.01.2023).

10. Зайцева В. М., Гурова Д. Д. Сучасні трансформації світової індустрії туризму. *Туристична галузь України в період Євроінтеграції: теоретичний аспект* / за ред. В.М. Зайцевої. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. С. 23–37.

Кібербезпека підключених автомобілів

Плехова Ганна Анатоліївна

доцент, канд. техн. наук,
доцент кафедри інформатики та прикладної математики,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Костікова Марина Володимирівна

доцент, канд. техн. наук,
доцент кафедри інформатики та прикладної математики,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Кібербезпека та електромобілі дуже важлива тема сьогодення. Поняття кібербезпека кожного дня стає більш відомим. Більшість з нас, на разі має великий обіг даних в своїх гаджетах, автомобілях тощо. В свою чергу, всі дані про людини зберігаються в величезному обсязі на серверах компаній, або в cloud storage. Компанії, котрим ми з вами надаємо свої данні, завжди повідомляють нас навіщо вони їм, та скільки вони зберігаються. Завжди буває декілька але, наприклад, жодна з компаній не може гарантувати користувачу 100% безпеки від витоку даних. Особливу увагу кібербезпека набуває коли стосується автомобілів, особливо про електромобілі, які повністю залежать від мозку комп'ютера. Нова історія має невелику купку історій, які зв'язані с тим, що із-за відмови комп'ютера були спровоковані аварії, котрі коштували життям для водіїв та їх пасажирів. Але давайте подумаємо, наскільки це все безпечно.

Ілон Маск, людина яка на разі створює історію для людства, має таку компанію, як Tesla. Це повністю екологічні моделі авто, які в свою чергу повністю мають цифрову панель управління, найновіші технології модулів, а також, окрім цього, вони можуть підключатися до відкритих мереж для завантаження свого програмного забезпечення у повітрі. Тобто ваш автомобіль може автоматично підключатися до інших авто, до гаджетів, до навколишнього середовища.

Таким чином є велика проблема, не тільки Tesla, а й інших автомобільних марок, які виробляють електрокари. Якщо людина добре знає деякі методи «обходу» захисту даних, то можуть дуже легко хакнути систему, що і приведе до певних неприємних наслідків. Втручання до таких систем являється незаконним. Наприклад, у широкому доступі є таблиця (рис. 1), на котрій ми можемо бачити, які саме загрози у відношенні до серверів, які обслуговують автомобіль під час руху. Використовуючи надану інформацію, можливо зробити наступні висновки, що внутрішні сервери використовуються як засіб для атаки на транспортний засіб або вилучення даних; послуги внутрішнього сервера порушуються, що впливає на роботу транспортного засобу. Дані, що належать до транспортного засобу, що зберігаються на внутрішньому сервері, можуть бути втрачені або скомпрометовані (порушення даних). Крім того необхідно зазначити можливі наступні внутрішні та зовнішні атаки: зловживання привілеями з боку персоналу (внутрішня атака), несанкціонований доступ до інтернету до сервера,

несанкціонований фізичний доступ до сервера. В якості можливих загроз також важливо ураховувати атаку на внутрішній сервер та припинення його функціонування. Особу увагу необхідно приділити зловживання привілеями з боку персоналу (інсайдерська атака) [1]. В разі таких атак можлива втрата інформації у хмарі, несанкціонований доступ до інтернету до сервера, несанкціонований фізичний доступ до сервера, а також порушення інформації внаслідок ненавмисного обміну даними.

Top-level threat	Threat Example	D	R	E	A	D	Rating
1. Back-end servers used as a means to attack a vehicle or extract data	1.1 Abuse of privileges by staff (insider attack)	3	3	2	2	2	High
	1.2 Unauthorized internet access to the server	3	2	2	2	2	Medium
	1.3 Unauthorized physical access to the server	3	3	2	2	2	High
2. Services from back-end server being disrupted, affecting the operation of a vehicle	2.1 Attack on back-end server stops it functioning	3	2	2	2	2	Medium
3. Vehicle related data held on back-end server being lost or compromised (data breach)	3.1 Abuse of privileges by staff (insider attack)	3	3	2	2	2	High
	3.2 Loss of information in the cloud	3	2	2	2	2	Medium
	3.3 Unauthorized internet access to the server	3	2	2	2	2	Medium
	3.4 Unauthorized physical access to the server	3	3	2	2	2	High
	3.5 Information breach by unintended sharing of data	3	1	2	2	3	Medium

Рис. 1. Можливі загрози до серверів, які обслуговують автомобіль під час руху

Таким чином, коли зловмисники отримують «привілейований» чи фізичний доступ до внутрішніх серверів, захистити ці системи виявляється вкрай складно – по суті це може бути кінець для захисних систем. Не всі сервери будуть уразливі через різницю у встановлених виправленнях – також відомі випадки, коли чутливі внутрішні сервери були доступні для будь-якого бажаного через доступ інтернет. Навіть якщо у хмарі відбудеться витік даних, використовувати їх у своїх цілях може бути непросто, а потенціал шкоди залежить від викрадених даних та ймовірності їх нецільового використання. Проаналізував види кібератак приділимо увагу наступним: DoS and DDoS Attacks, MITM Attacks, Phishing Attacks, Whale-phishing Attacks, Spear-phishing Attacks, Ransomware, Password Attack, SQL Injection Attack, DNS Spoofing, Malware Attack. У рамках роботи розглянемо декілька з них більш детально. Атака DoS це атака відмови в обслуговуванні, що покликана перевантажити ресурси системи до такої міри,

коли вона не зможе відповісти на законні запити на обслуговування. Розподілена атака відмови в обслуговуванні (DDoS) подібна тим, що прагнуть вичерпати ресурси системи. DDoS-атака ініціюється величезним набором заражених шкідливим програмним забезпеченням хост-машин, які контролюються зловмисником. Такі атаки називаються «відмовою в обслуговуванні», оскільки сайт-жертва не може надавати послуги тим, хто хоче отримати до нього доступ.

Під час DoS-атаки цільовий сайт засипається нелегітимними запитами. Оскільки сайт має відповідати на кожен запит, усі відповіді споживають його ресурси. Це унеможлиблює роботу сайту, як зазвичай, і часто призводить до повного закриття сайту. Атаки DoS і DDoS відрізняються від інших типів кібератак, які дозволяють хакеру або отримати доступ до системи, або збільшити доступ, який вони мають на даний момент. За допомогою цих типів атак зловмисник отримує пряму вигоду від їхніх зусиль. З іншого боку, при мережеских атаках DoS і DDoS метою є просто перервати ефективність служби цілі. Якщо зловмисника найняв бізнес-конкурент, він може отримати фінансову вигоду від своїх зусиль. DoS-атака також може бути використана для створення вразливості для іншого типу атаки [2]. У разі успішної DoS або DDoS-атаки система часто повинна перейти в автономний режим, що може зробити її вразливою для інших типів атак. Одним із поширених способів запобігання DoS-атакам є використання брандмауера, який визначає, чи є запити, надіслані на ваш сайт, законними. Запити самозванців можуть бути відкинуті, дозволяючи нормальному трафіку протікати без перерв. Приклад масштабної інтернет-атаки такого роду стався в лютому 2020 року на Amazon Web Services (AWS).

Типи кібератак «Людина посередині» (MITM) відносяться до порушень кібербезпеки, які дають можливість зловмиснику підслуховувати дані, що пересилаються між двома людьми, мережами або комп'ютерами. Це називається атакою «людина посередині», оскільки зловмисник розташовується «посередині» або між двома сторонами, які намагаються спілкуватися. Фактично, зловмисник стежить за взаємодією між двома сторонами. Під час атаки MITM обидві залучені сторони відчують, що вони спілкуються, як зазвичай. Чого вони не знають, так це того, що особа, яка фактично надсилає повідомлення, незаконно модифікує повідомлення або отримує доступ до нього, перш ніж воно досягне місця призначення. Деякі способи захистити себе та свою організацію від атак MITM – це використання надійного шифрування в точках доступу або використання віртуальної приватної мережі (VPN).

Фішингова атака відбувається, коли зловмисник надсилає електронні листи, які, здається, надходять із надійних, законних джерел, намагаючись отримати конфіденційну інформацію від цілі. Фішингові атаки поєднують соціальну інженерію та технології і називаються так тому, що зловмисник, по суті, «шукає» доступ до забороненої зони, використовуючи «приманку» відправника, який, здавалося б, заслуговує довіри. Щоб здійснити атаку, поганий актор може надіслати посилання, яке переведе вас на веб-сайт, який потім змусить вас завантажити шкідливе програмне забезпечення, наприклад віруси, або надати зловмиснику вашу особисту інформацію. У багатьох випадках ціль може не усвідомлювати, що вони були скомпрометовані, що дозволяє зловмиснику

переслідувати інших в тій самій організації, не підозрюючи про зловмисну діяльність. Ви можете запобігти фішинговим атакам від досягнення своїх цілей, ретельно продумавши типи листів, які ви відкриваєте, і посилання, на які ви натискаєте. Уважно звертайте увагу на заголовки електронних листів і не натискайте нічого, що виглядає підозрілим. Перевірте параметри «Відповідь до» та «Шлях повернення». Їм потрібно підключитися до того самого домену, який зазначено в електронному листі.

Наступні загрози будуть проаналізовані в інших роботах. Актуальність аналізу кіберзагроз у найближчі роки буде зростати тому що на дорогах у всьому світі будуть мільйони електромобілів. Завдяки технологіям, що постійно вдосконалюються, автомобільна промисловість досягла значного прогресу у виробництві самокерованих транспортних засобів, які називаються автономними автомобілями. Hyundai, Tesla і Google є лідерами в розробці цих автомобілів. Оскільки сектор електромобілів допомагає зменшити загальний вплив автомобільної промисловості на навколишнє середовище, також зростає загроза кібербезпеці. Експерти кажуть, що перш ніж широко розгорнути електромобілі, фірми повинні вирішити питання безпеки. Для захисту автономних систем від кіберзагроз використовуються різні алгоритми машинного навчання. Автономні системи захищаються за допомогою різних алгоритмів машинного навчання. Використовуючи ці алгоритми, автомобіль з часом вивчає модель власника. Все, що відбувається проти шаблонного алгоритму власника, виявляє це і попереджає власника та вимагає від користувача облікових даних. З іншого боку, деякі хакери мають навички підробки облікових даних користувачів і пройти цей перший рівень захисту. Експерти можуть використовувати методи глибокого навчання та машинного навчання, щоб шукати аномалії в даних із постійно зростаючих наборів даних для боротьби з цим. Крім того, зв'язок між транспортним засобом можна перевірити, щоб побачити, чи є отримані дані «звичайною поведінкою водіння» або зловмисною атакою. Більшість експертів вважають, що в найближчі кілька років виникне дефіцит приблизно двох мільйонів кіберпрофесіоналів. Організації посилили свої зусилля, щоб забезпечити трубопровід освіченими та висококваліфікованими людьми, які можуть захистити життєво важливі кіберінфраструктури та інформаційні активи для подолання цього дефіциту. Автономні транспортні засоби вже в дорозі, і для запобігання та пом'якшення нападів і вразливостей у цій технології, що швидко розвивається, знадобляться навчені кіберфахівці.

Список літератури:

1. Плехова Г. А., Костікова М. В. (2022). Актуальні проблеми інформаційної безпеки. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції : Моделювання та інформаційні технології в науці, техніці, кібербезпеці та освіті.: Харків, 15–16 листопада. С. 68–73. URL: https://rcf.khadi.kharkov.ua/fileadmin/F-HIGHWAY/Інформатики_і_прикладної_математики/Матеріали_Всеукр.конф._2022_-1-ред.pdf.

2. Плехова Г. А, Костікова М. В., Птиця Н. В. (2023). Аналіз стандартів побудови програмно-конфігурованих мереж. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference : Science and technology: problems, prospects and innovations. CPN Publishing Group, Osaka, Japan, 18–20 January. Pp. 187-194. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-PROBLEMS-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-18-20.01.23.pdf>.

Standardization of the prosecutor's office activities in order to protect human rights

Boyko Petro

is a graduate student of
Western Ukraine national university

The modern development of the international community has shown that the main component in this system should be a person, his rights and guarantees regarding their implementation. Today, a complex of social, political, and cultural rights has been formed. A special place in this mechanism is occupied by human rights related to the procedure for the administration of justice, which were enshrined in such international acts as the "Universal Declaration of Human Rights" dated December 10, 1948, the "Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms" (Rome, November 4, 1950), "International Covenant on Civil and Political Rights" (New York, December 19, 1966).

The importance of established criminal procedural rights is manifested, first of all, in the fact that justice is a type of state activity associated, in certain cases, with the use of coercive measures, therefore, determining the limits of possible justified influence of the state on a person is a primary task, which was recognized by the international community.

As already emphasized, at the international level, a fairly significant set of international legal standards for the activities of the prosecutor's office in the field of human rights protection has been developed, the observance and implementation of which is necessary for the recognition of national legal systems in accordance with international standards. But to the greatest extent, which is already an indisputable fact, international standards gained their development and consolidation in such a regional organization as the Council of Europe, and the practice of the European Court of Human Rights and the recommendations of the Committee of Ministers became the main tools for the formation of such standards.

The focus on the Council of Europe is explained primarily by the fact that this organization of intergovernmental and parliamentary cooperation is considered the most authoritative in Europe due to an effective system of control mechanisms that ensure the protection of human rights.[1]

Given that Ukraine is a member of the Council of Europe, it is subject to the provisions of Art. 3 of the Charter of this organization, which states that "each Member of the Council of Europe must recognize the principle of the rule of law and the principle according to which all persons under its jurisdiction must enjoy human rights and fundamental freedoms".[3]

The inclusion of European standards on human rights in the domestic legal system significantly increases the degree of responsibility of all human rights mechanisms, including within the framework of criminal justice, at the same time, the perception of

human rights has expanded. This concept included European legal norms and principles reflecting vital human rights and basic freedoms, their legal guarantees.

Much has been done in Ukraine to bring national legislation into line with European standards. Despite this, the large number of complaints sent to the European Court is proof that the situation with respect to human rights in our country leaves much to be desired. Meanwhile, such a statement must be perceived taking into account the fact that a similar problem exists not only in us, but also in other countries with a democratic system that, it would seem, has already been formed. This position is explained, first of all, not in a purposeful violation of human rights, but in the historical specificity of their understanding, which has taken root, as well as the possible limits of their implementation based on the existing national law enforcement practice. This is where one of the main functions of international standards is realized - the harmonization of national legal regimes based on international standards, which ultimately leads to a qualitatively new leap in their development. Today, the Council of Europe demonstrates the most notable successes in this direction, which is manifested, first of all, in the creation of a unique implementation mechanism for practically guaranteeing the exercise of individual rights and freedoms, particularly in the criminal law sphere.

European standards in the field of human rights are not only in complete harmony with universal principles, but also expand their boundaries, thereby creating a higher threshold for the protection of the individual and protecting the sphere of his interests from uncontrolled intervention by the state. At the same time, there are many judges, prosecutors, investigators and other law enforcement officers who have not yet realized the practical needs and requirements arising from Ukraine's entry into the European legal space. [1]

The mechanism inherent to the European Council is based on the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols.

As the researchers note, the purpose of the European Convention on the Protection of Human Rights (the Convention) was to create a legal space for cooperation between European states in which constitutions are built on the basis of democracy and equality before the law. In general, it can be said that the Convention was a reaction to current and past events in Europe. The reason for the creation of the Convention was a huge number of illegal and unjust court decisions made in the period between the two world wars and during the Second World War.

In accordance with the provisions of the Law "On the Accession of Ukraine to the Charter of the Council of Europe", the Ukrainian state undertakes and confirms its commitment to "the ideals and principles that are the common property of the European peoples", taking into account "the interests of preserving and further implementing these ideals, as well as promoting the interests of and also the promotion of socio-economic progress requires closer unity between all European countries" [2].

Ukraine, being a member of the Charter of the Council of Europe, and, accordingly, a member of the Council of Europe, undertakes to observe the principles of the rule of law and the protection of human rights and fundamental freedoms (Article

3 of the Charter), with the intention and ability to fulfill such obligations (Article 4 of the Charter) [3].

In the context of our research, it is worth paying attention to an important international document - Recommendation 1604 "The role of the prosecutor's office in a democratic legal society"). The above recommendations emphasize the vital role of prosecutors in ensuring two key points in every European society - security and freedom.

Reforming the administrative and legal status of the prosecutor's office in Ukraine in accordance with the obligations to the Council of Europe should begin with a step-by-step, comprehensive solution to the issues of compliance of the activities of the Ukrainian prosecutor's office with international standards of the prosecutor's office's activities in the field of human rights protection. At the same time, it is worth considering that in Ukraine the prosecutor's office occupies a special place in the system of state authorities, because its activity synthesizes two ambivalent components that implicitly complement each other: ensuring legality and maintaining law and order.

References:

1. Bernaziuk Ya. (2020) International standards of participation of the prosecutor in court proceedings outside the criminal process. June 11, 2020. *Judicial power of Ukraine*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/952570>
2. "On Accession of Ukraine to the Charter of the Council of Europe". *Law of Ukraine Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*. 1995. N 38. Article 287.
3. Statute of the Council of Europe. London. 1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text
4. Recommendation 1604 "Role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law". URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17109&lang=en>

Особливості визначення змісту адміністративно-правового забезпечення функціонування апарату судів загальної юрисдикції в умовах реформування: досвід Республіки Грузія для України

Чаргазія Георгій Зурабович

Студент магістерської програми спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

В умовах реформування судової системи України є вкрай актуальним визначення змісту «адміністративно-правового забезпечення функціонування апарату судів загальної юрисдикції», адже апарат суду є важливою складовою незалежності суду. Правосуддя здійснюється суддями згідно із ст. 127 Конституції України [1]. Завданням судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України [2]). Саме апарат суду здійснює організаційне забезпечення діяльності суддів, судів і правосуддя в цілому. Тому важливість тематики підкреслюється необхідністю в поточних умовах (військові дії і як наслідок падіння економіки, соціальні та екологічні проблеми, захист внутрішніх переселенців, безробіття, євроінтеграційні орієнтири для реформування України) забезпечення справедливості як основи морального духу на виживання і розвиток. Отже, незалежне та неупереджене правосуддя є запорукою розвитку суспільства і держави, гарантією додержання прав і свобод людини та громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави, зростання добробуту та якості життя, створення привабливого інвестиційного клімату, своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права [3]. Зважаючи на вищезазначене удосконалення системи правосуддя має спиратися на вивчення успішних зарубіжних практик організації діяльності апарату суду та можливості його використання в Україні.

За тлумачним словником, забезпечення – це те, чим забезпечують когось (матеріальні цінності, гроші тощо). Загалом поняття «забезпечення» використовується в трьох значеннях: 1) дія за значенням дієслова забезпечувати (приклад, основна функція, яку здійснює Центральний банк - забезпечення зростання економічного потенціалу країни та стабільності через емісію коштів та організацію їх обігу); 2) гроші, матеріальні засоби до життя; 3) те, що забезпечує щось (приклад, програмне забезпечення дозволяє виконувати корисні функції, без яких неможлива робота) [4].

На думку вченого В. Бойка, правове забезпечення є регламентованою та передбаченою законодавством діяльністю держави, яка спрямована на реалізацію прав, свобод та законних інтересів громадян. Тобто адміністративно-

правове забезпечення – це сукупність певних дій публічної адміністрації, які спрямовані на створення оптимальних умов функціонування механізму держави шляхом прийняття владно-публічних приписів, виконання розпорядчої діяльності, координування протилежних суб'єктів публічної адміністрації, та здійснення інших дій організаційно-правового характеру з метою правового впливу на суспільні відносини та захисту прав, свобод та законних інтересів осіб [5].

Стосовно адміністративно-правового забезпечення Р. Ігонін відзначив, що це – фактична наявність адміністративно-правових норм і досягнутий реальний стан їх реалізації суб'єктами державно-владних повноважень. Однак цей погляд не розділяють Л. Чистоклетов, О. Хитра. Так, вчені пропонують розглядати адміністративно-правове забезпечення як основу впливу суб'єктів державно-владних повноважень на суспільні відносини у сфері публічного управління та їх діяльність, спрямовану на формування, використання й удосконалення цієї основи з метою реалізації цілей адміністративного права [6]. Тобто вчені Л. Чистоклетов, О. Хитра визначають поняття «адміністративно-правове забезпечення» через поняття «основа»: те, на чому що-небудь ґрунтується, тримається, базується; найважливіша частина змісту чого-небудь.

Вважаємо, що вказане визначення має універсальний характер і виступає головною складовою частиною впливу суб'єктів державно-владних повноважень на суспільні відносини у сфері публічного управління та їх діяльності, спрямованої на його формування, використання й удосконалення з метою реалізації цілей адміністративного права. А отже адміністративно-правове забезпечення можна розглядати як в широкому, так і у вузькому розумінні.

У широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення – це дії із забезпечення врегулювання суспільних відносин, що виникають у сфері організації, а також діяльності органів публічної адміністрації, спрямованої на забезпечення та захист прав і свобод громадян. Верховним родом поняття є дія, середнім родом є саме дія зі створення надійних умов для здійснення регулювання, гарантування врегулювання суспільних відносин. У цьому випадку адміністративно-правове забезпечення розглядається як процес. Цієї ж позиції додержується Р. Ігонін, за його дослідженням адміністративно-правове забезпечення може виступати в якості діяльності суб'єктів державно-владних повноважень, які реалізують (застосовують) норми адміністративного права у своїй діяльності [7].

У вузькому розумінні адміністративно-правове забезпечення – це нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини, що виникають у правовідносинах із суб'єктом владних повноважень. Родом поняття є предмет, засіб регулювання. Адміністративно-правове забезпечення розглядається як предмет. Цієї позиції додержується вчена І.Д. Прошутя, яка займає точку зору, що під адміністративно-правовим забезпеченням діяльності місцевих загальних судів в Україні розуміється сукупність актів адміністративного законодавства, норми яких визначають ключові засади функціонування місцевих судів в

Україні, регулюють особливості адміністративно-правових відносин, в яких суди беруть участь [8].

Адміністративно-правове забезпечення можна також розглядати в якості упорядкування (регулятора), що змінює характеристики середовища і забезпечує реалізацію прав, які виникають у правовідносинах із суб'єктом владних повноважень. Адміністративно-правове забезпечення розглядається як допоміжний засіб для досягнення мети, необхідний елемент функціонування системи, а саме адміністративно-правового регулювання. Адміністративно-правове регулювання, в свою чергу, є цілеспрямованим впливом права на суспільні відносини з метою їх упорядкування. Цієї позиції дотримується І.О. Ієрусалімова, що означає адміністративно-правове забезпечення є насамперед регулюванням за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають для та в процесі реалізації прав і свобод, вплив на них за допомогою передбачених в законодавстві елементів. Крім того, важливим засобом виступає реалізація норм адміністративного права.

Далі розглянемо поняття «апарат суду» та «система судів загальної юрисдикції». Апарат суду є важливою складовою суду як державного органу влади (допоміжним інститутом суду), що здійснює організаційне забезпечення діяльності суддів, судів і правосуддя в цілому і представлена системою штатних одиниць відповідно до затвердженої організаційної структури в порядку, передбаченому чинним законодавством, на які покладені відповідні управлінські, організаційні та розпорядчі повноваження [9].

Потреба використання терміна «система» виникає у тому випадку, коли треба підкреслити, що щось є великим, складним, в повному обсязі не відразу зрозумілим, але у своїй суті цілим [10]. Відповідно до ст. 17. Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року №1402-VIII, система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Систему судів загальної юрисдикції складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) вищі спеціалізовані суди; 4) Верховний Суд України [11]. Так, система судів загальної юрисдикції є єдністю місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України, що представляє собою упорядкованість, цілісність, наявність закономірностей побудови, функціонування та розвитку.

Так, С.О. Бондар розглядає адміністративно-правове забезпечення у сфері судочинства як організаційні заходи, які можна поділити на такі групи: правові (розробка проектів правових актів з питань діяльності судів); організаційно-штатні (розроблення структури судів, кадрова робота); охоронно-профілактичні (забезпечення додержання особами, що знаходяться в суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головуючого в судовому засіданні, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорона приміщень суду, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу); фінансові (фінансове забезпечення судів); матеріально-технічні (ремонт, реконструкція та нове будівництво приміщень судів тощо); інформаційні (забезпечення судів актами, науковою та іншою спеціальною літературою, матеріалами судової

практики, даними статистики тощо); організаційно-технічні (забезпечення судів технічними засобами фіксування судового процесу); науково-методичні (надання висновків щодо проектів законодавчих актів, розробка методичних матеріалів) [5].

За дослідженням Р.В. Ігоніна, адміністративно-правове забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції – це регламентована адміністративно-правовими нормами діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, яка спрямована на створення необхідних умов для належного функціонування системи судів загальної юрисдикції та встановлена адміністративно-правовими нормами система гарантій належного функціонування системи судів загальної юрисдикції. Отже, йдеться про визначення «адміністративно-правове забезпечення» через рід «діяльність суб'єктів державно-владних повноважень» (під якою розуміється процес), «гарантії для належного функціонування системи» (під якими розуміються умови, засоби, способи).

Адміністративно-правове забезпечення функціонування судової системи України розглядається суддею А.Л. Борко як цілеспрямоване здійснення уповноваженими суб'єктами з метою забезпечення нормального функціонування судової системи України, суспільних інтересів і реальності прав громадян за допомогою адміністративно-правових норм та актів індивідуальної дії впорядкування, закріплення, охорони і розвитку організаційно-управлінських та інших відносин у сфері організації та діяльності судової системи України [8]. На наш погляд, функціонування – це коректне виконання призначення. І саме в контексті впровадження системних змін у зазначеному розумінні заслуговує на окрему увагу досвід Республіки Грузія.

На відміну від України, де апарат суду здійснює матеріально-технічне забезпечення суду, в практиці Республіки Грузія апарат суду не є відповідальним за даний напрямок. Ці повноваження здійснює інша юридична особа публічного права (Департамент загальних судів Вищої ради юстиції Грузії). Апарат суду здійснює безперешкодне здійснення правосуддя, вивчення та узагальнення судової практики, аналіз судової статистики, а також забезпечення іншої діяльності суду у загальних судах Грузії, згідно ч.1 ст. 56 Органічного закону Грузії «Про загальні суди» від 04.12.2009 №2257 [12]. Вважаємо, що дану практику доречно перейняти під час реформування судової системи та передати дані повноваження Державній судовій адміністрації та її територіальним органам.

В Україні керівник апарату суду звітує перед зборами суддів про діяльність апарату суду, тоді як у Грузії адміністрування та нагляд за менеджментом загальних судів здійснює Департамент судового менеджменту Вищої ради юстиції Грузії (ч.1 ст. 56-1 Органічного закону Грузії «Про загальні суди» від 04.12.2009 №2257). Даний Департамент вивчає менеджерський досвід як у приватному, так і публічному секторах, а також міжнародний досвід судового менеджменту, сприяє впровадженню управлінської культури у загальних судах шляхом співпраці з Вищою школою юстиції, сприяє розвитку умінь і навичок голів загальних судів, менеджерів (адміністраторів) судів та інших чиновників

апаратів судів. Частину вказаних заходів в Україні здійснює Державна судова адміністрація. Однак, на наш погляд, потрібно було б посилити даний напрямок усередині апарату.

З практики апаратів судів України, де помічником судді може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і вільно володіє державною мовою, чиновником апарату суду в Грузії, функції якого безпосередньо пов'язані із здійсненням судочинства в суді, може бути призначений громадянин Грузії, який, як правило, має вищу юридичну освіту, володіє мовою судочинства, має сертифікат публічного чиновника, визначений Законом Грузії «Про публічну службу», пройшов оплачуване стажування у загальному суді тривалістю до одного року та спеціальний курс навчання у Вищій школі юстиції у порядку, встановленому Вищою радою юстиції Грузії / Пленумом Верховного Суду Грузії [12]. Тобто кваліфікаційні вимоги суттєво відрізняються і служба в апараті суду в Грузії є спеціалізованою та публічною, так само як і Федеративній Республіці Німеччина всі працівники апарату суду віднесені до державних службовців різних груп.

Заслуговує на підтримку позиція Макаровець А.М., згідно з якою в Україні доречно було б запровадити інститут спеціальних працівників апарату суду за моделлю Австрії та ФРН, де працівники апарату суду у передбачених законом випадках виконують функції судді. Переведення справ наказного провадження та щодо безспірних правовідносин до компетенції спеціальних працівників апарату суду (помічників суддів). Дані заходи покращили б ситуацію з перенавантаженням загальних судів справами, що перебувають на розгляді.

Також, на наш погляд, було б доречно ввести управлінську раду в суді за прикладами кран Європейського Союзу. На практиці ж вся влада концентрується в одних руках, тому доречно було б створити колегіальний орган у суді [12]. Ще однією вагомою проблемою у забезпеченні роботи загального суду є нечітке розмежування повноважень голови суду та керівника апарату суду. Дані правовідносини необхідно врегулювати на законодавчому рівні шляхом внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII у частині повноважень голови суду і керівника апарату суду, та визначити правовий статус апарату суду, як органу суду. На сьогоднішній день це є законодавчою прогалиною.

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення функціонування апарату судів загальної юрисдикції – це регламентована адміністративно-правовими нормами діяльність апарату судів загальної юрисдикції, яка спрямована на створення організаційних умов здійснення правосуддя та встановлена адміністративно-правовими нормами система гарантій (умов) належного (що відповідає стандартам) функціонування апарату судів загальної юрисдикції, зокрема посилити увагу в Україні до: аналізу міжнародного досвіду судового менеджменту; підвищення кваліфікаційних вимог для працівників апарату суду, запровадження обов'язкового стажування перед постійним призначенням на посаду в апараті; інституту спеціальних працівників апарату суду; колегіального органу у суді – управлінської ради; чітке розмежування повноважень голови суду та керівника апарату суду.

Список літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/9680#n4761>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року №1618-IV – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: указ Президента України від 11.06.2021 №231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n14>
4. Обеспечение. Вікісловар URL: <https://ru.wiktionary.org/wiki/Обеспечение>
5. Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України // Підприємництво, господарство і право. 2020. №1. С.96-100. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/18.pdf>
6. Чистоклетов Л., Хитра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізми // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Серія: «Юридичні науки». 2020. №3 (27). С.173-180. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/nov/22536/29.pdf>
7. Ігонін Р.В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції // Адвокат. 2011. №1 (124). С.36-40. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2011_1_5
8. Прошутя І.Д. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів в Україні // Право і безпека. 2014. №4 (55). С.64-70. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1712/administrativno_ppravove_zabezpechennya_d.pdf?sequence=2&isAllowed=y
9. Макаровець А.М. Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Суми, Сумський держ. ун-т, 2018. 216 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67458>
10. Система. Википедия – свободная энциклопедия. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Система>
11. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1546> (дата звернення 26.12.2022)
12. Органічний закон Грузії «Про загальні суди» від 04.12.2009 №2257 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/90676?publication=45>
13. Judicial system reform in Georgia (2013-2021). Georgian Young Lawyers Association 2021 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gyla.ge/files/news/98/2021/JUDICIAL%20SYSTEM%20REFORM-2.pdf>

Імідж сучасного політика: від теорії до практики

Шимко О. В.

К.і.н.,ст. викладач кафедри філософії та соціально-політичних наук
Донбаська державна машинобудівна академія

У сучасному світі імідж людини відіграє важливу роль у будь-якій сфері – бізнесі, науці, культурі, спорті тощо. А в політичній сфері імідж – це взагалі найважливіша складова успішної кар'єри, яка може зруйнуватись через лише одне зайве слово чи необачний вчинок. У політиці вдалий, позитивний імідж з набором рис, які вважаються у даному конкретному суспільстві важливими та доречними – це майже стовідсоткова гарантія перемоги на виборах, причому не тільки цього конкретного діяча, а й політичної партії в цілому. У нашій країні дуже сильно розвинений взаємозв'язок окремої особи з політичною силою, яку вона представляє. Ця персоніфікація призвела до того, що виборці звертають більшу увагу на голову політичної партії, пропускаючи поза увагою можливі або явні гріхи та проблеми у інших її членів, ототожнюючи лідера з усією силою, яку він представляє. Тому боротьба за свій позитивний імідж ведеться українськими політиками не на життя, а на смерть, включаючи потужні кампанії по дискредитації іміджу політичного противника, часто нечесними, відверто «брудними», а нерідко і протизаконними способами.

В самому загальному вигляді імідж можна визначити як набір певних якостей, які люди асоціюють з певною індивідуальністю. Імідж - це образ людини, який включає в себе як природні властивості особисті, так і спеціально вироблені, створені. Саме імідж надає політику характеристики, які не завжди є його реальними, але обов'язково асоціюються з ним. В політиці імідж сприяє позитивному ставленню до тієї чи іншої політичної фігури. Імідж виступає в ролі провідника між політиком і його аудиторією. Він слугує відображенням як інтересів аудиторії, так і політика, намагаючись поєднати, сполучити ці інтереси. Саме імідж скорочує шлях до електорату, оскільки електорат отримує найбільш привабливі аспекти образу політика. Крім того, він повинен відповідати ряду вимог, для того щоб легко сприйматися виборцями. Імідж пропонує матеріал, на основі якого виборці роблять свої висновки [1].

Політичний імідж дуже часто спрямований на «внутрішній ринок», тобто на внутрішню політичну аудиторію – виборців, бо тільки від них залежить вдала кар'єра того чи іншого політичного діяча. Саме тому інколи дії та погляди такого лідера здаються не логічними, не послідовними та навіть неправильними з точки зору іноземних спостерігачів. Але вони є цілком логічними та правильними для внутрішнього електорату, чії політичні, культурні, соціально-економічні погляди, сформовані під впливом певної історико-політичної традиції, та можуть істотно відрізнятись від поглядів громадян інших держав. Виходячи з цього, можна також констатувати, що подекуди, в залежності від наявної поточної ситуації в країні, електорату буває більш потрібен не позитивний, а негативний імідж майбутнього лідера. У відповідності до такого запиту, можна виділити

стихійно сформований імідж політика, який просто ситуативно відповідає інтересам суспільства на даному етапі його розвитку, та імідж, який був сформований спеціально, штучно, як відповідь на соціальний запит та потребу, і який потім активно був впроваджений у масову свідомість населення.

Створення політичного іміджу проходить ряд певних етапів, кожний з яких має свої методи здійснення. Перший етап - збір та аналіз інформації. На цьому етапі збирається інформація, на базі якої буде створюватися побудова іміджу. Дані класифікуються за такими категоріями: природні якості, набуті якості, соціальні характеристики, політичні характеристики, дані соціологічних досліджень. Другий етап - конструювання іміджу. Конструювання іміджу здійснюється по декільком напрямкам: зовнішня привабливість, комунікативна механіка, ділова риторика. Третій етап - адаптація кандидата до образу. Четвертий етап - апробація на електораті. Цей етап здійснюється в два кроки: перший - апробація через посередників, другий - особиста апробація, коли політик виступає в новій ролі. П'ятий етап - аналіз інформації про імідж (збір і систематизація інформації). Шостий етап - корекція іміджу [2, С. 586-589].

Імідж політика завжди є прямим відображенням поточної політичної ситуації у країні та актуальним запитами населення. Саме народні маси підсвідомо формують та свідомо виражають поняття про ідеального для них лідера на даний момент часу. І у різні періоди це можуть бути діаметрально протилежні ідеали – від войовничого диктатора до помірнього ліберала-духовника. І це може бути одна й та сама людина, яка вчасно розгледіла соціальний запит та змогла його вдовольнити. Слід пам'ятати, що політичний імідж завжди є штучним, сформованим та керованим самим лідером та його командою іміджмейкерів і консультантів. І головною задачею будь-якого політичного іміджу є формування позитивного ставлення до певного суб'єкта, схвалення більшістю громадян його діяльності, як теоретичної, так і практичної, та зрештою підтримання його на виборах і у подальшій діяльності.

Дуже важливу роль у формуванні іміджу політика та його впровадження у масову свідомість відіграють засоби масової інформації. Саме від плідної або навпаки роботи з ними політик швидко може стати популярним, пізнаваним та затребуваним, або бути підданим остракізму, гонінням та назавжди піти з публічного простору.

Серед психолінгвістичних інструментів впливу на формування політичного іміджу засобів масової інформації можна назвати наступні:

- «вживання журналістами пестливих, повних та неповних імен політиків»;
- «навмисне уведення споживача інформації від процесу формування реального іміджу політика»;
- «утворення ефекту об'єктивності через приєднання журналіста до думки політика»;
- «посилання засоби масової інформації на фіктивні дослідницькі центри та організації, які проводять соціо-політичне вимірювання»;
- «некоректна інтерпретація журналістами даних, які подають соціологи», яка може включати в себе: а) суб'єктивне, буквальне, тлумачення журналістами результатів соціологічних та політологічних досліджень; б) подавання в

інформаційних матеріалах ЗМІ результатів опитувань як чогось постійного й того, що не змінюється; в) подавання сумарної кількості телефонуваль в інтерактивному спілкуванні як об'єктивного показника;

- «позиціонування авторитетної думки журналіста»; «рема-тематичне членування мовленнєвого потоку»;

- «наявність-відсутність емоціоналізації у вербальній поведінці журналіста»;

- «постановка питань журналіста, що провокують опозиційні думки політиків, які беруть участь у ток-шоу в прямому ефірі»;

- «відпускання журналістом «пружини»»;

- «вказування журналіста на манеру або особливості мовлення політика»;

- «подавання інформації з метою відведення уваги споживача від політика, якого засоби масової інформації іміджують позитивно»;

- «дублювання іміджевих ярликів політиків в ЗМІ» [3].

Отже, можемо констатувати, що політичний імідж – дуже важлива, невід'ємна складова сучасного політичного світу, від результативного, швидкого та ефективного формування якого залежить довга політична кар'єра будь-якого державного діяча. На його формування впливають багато чинників, як об'єктивних, так і суб'єктивних, він в основному є штучно сформованим та майже насильно впровадженим у масову свідомість населення, і дуже рідко виражає реальні погляди та наміри його власника. При формуванні іміджу потрібно обов'язково враховувати моральні цінності, традиції та погляди народу та можливі зміни його настрою протягом якогось часу. Лідер має можливість реалізовувати власну політику, лише спираючись на широку підтримку електорату, а тому повинен бути гнучким та вчасно реагувати на всі його запити та потреби. Політичний лідер повинен бути готовим до того, що йому доведеться час від часу, особливо у передвиборчий період, доводити громадськості, що він гідний своєї високої посади та бути представником її інтересів.

Список літератури

1. Кулеба О. В. Процес формування позитивного іміджу політичного лідера. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 11. 2010. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=218>. Дата звернення: 20.01.2023.

2. Лікарчук Н. В. Організація передвиборчої команди і проведення виборчої кампанії. Загальні принципи і методи. *Держава і право. Зб. наук. праць*. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. № 19. С. 586-589.

3. Холод О. М. Інмутація у масмедіа: Монографія. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2006. 167 с.

Споруди цивільного захисту населення України. Сучасна нормативно - правова база

Шашенко Олександр Миколайович

Д.т.н., проф., професор кафедри
ДП НГУ, м. Дніпро

Шаповал Володимир Григорович

Д.т.н., проф., професор кафедри
ДП НГУ, м. Дніпро

Скобенко Олександр Васильович

К.т.н., доц., доцент кафедри
ДП НГУ, м. Дніпро

Солодянкін Олександр Вікторович

Д.т.н., проф., професор кафедри
ДП НГУ, м. Дніпро

При написанні даної статті переслідувалась ціль визначити законодавчі та нормативно-правові положення щодо цивільного захисту населення України.

При цьому основний акцент було зроблено на такі складові проблеми як:

- документально - правове забезпечення цивільного захисту у цілому;
- юридичне забезпечення будівництва, реконструкції та експлуатації захисних споруд для цивільного населення;
- питання організаційно-правового характеру, що витікають при забезпеченні населення України засобами колективного захисту;

Спочатку розглянемо документи, на основі яких здійснюють цивільний захист. Правовою основою цивільного захисту є:

1. Конституція України [1].
2. Кодекс цивільного захисту України [2].
3. Закони України, зокрема:
 - 3.1. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кодексу цивільного захисту України» [3].
 - 3.2. Закон «Про захист населення від інфекційних хвороб» [4].
 - 3.3. «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [5].
4. Закони та укази Президента України [6, 7, 8].
5. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України [9].
6. Лист ДСНС від 14.06.2022 р. № 03-1870/162-2 “Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти” [10, 11].

Далі зупинимось на юридичному забезпеченні проблеми будівництва, реконструкції та експлуатації захисних споруд.

Відповідно до вимог [2]. та [11] улаштування споруд для захисту цивільного населення може здійснюватися за рахунок:

1. Проектування та будівництва нових захисних споруд або споруд цільового або подвійного призначення. У уданому випадку рішення проблеми зводиться до реалізації положень розділів інженерно-технічних заходів цивільного захисту проектної та містобудівної документації відповідного рівня. Ці заходи здійснюється під час будівництва нових об'єктів (зокрема закладів освіти), реконструкції та капітального ремонту існуючих споруд. У разі реалізації даного варіанту улаштування захисних споруд проблемою є великі вартість та термін виконання робіт.

2. Використання у якості захисних існуючих споруд, що можуть виконувати функції об'єктів подвійного призначення. До цієї категорії відносять, зокрема, підземні і наземні будівлі і споруди, а також інші об'єкти. У даному випадку основними є заходи організаційного характеру. За звичай, цей варіант улаштування захисних споруд або не потребує коштів взагалі, або потребує виділення незначних коштів (порівняно з попереднім (див. п. 1) варіантом);

3. Створення найпростіших укриттів. У даному випадку зведення захисних споруд здійснюється шляхом зведення тимчасових споруд з таких матеріалів та конструкцій: бетонних та залізобетонних будівельних конструкцій, габіонів; мішків з ґрунтом та піском.

Крім того у якості найпростіших укриттів слід використовувати перекриті щілини у ґрунті.

Такий підхід до улаштування захисних споруд потребує наявності відповідних коштів, конструкцій, матеріалів, та часу.

4. Використання у якості укриттів для цивільного населення захисних споруд інших суб'єктів господарювання. Основою для цього може бути, наприклад, розпорядження керівних органів цивільної та військової адміністрації або договори між об'єктами або суб'єктами господарювання. У даному випадку вартість залежить від суми договору.

Далі розглянемо питання організаційно-правового характеру, що витікають при забезпеченні населення України (зокрема працівників та учнів і студентів закладів освіти) засобами колективного захисту:

1. Згідно з нормами [2], [10] та [11] забезпечення працівників та дітей (учнів, студентів) закладів освіти засобами колективного захисту (об'єктами фонду захисних споруд) належить до повноважень керівників таких закладів.

2. В особливий період нарощування фонду захисних споруд здійснюється шляхом будівництва швидкоспоруджуваних захисних споруд або облаштування найпростіших укриттів.

3. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування з метою взяття на облік як споруд прямого та подвійного призначення та найпростіших укриттів об'єктів іншого призначення, що експлуатуються і належать до сфери їх управління, відповідно до визначених повноважень можуть утворювати постійні або тимчасові комісії.

4. Суб'єкти господарювання, зокрема заклади освіти, можуть ініціювати створення таких комісій відповідними органами влади та залучення до їх складу необхідних фахівців.

Для встановлення можливості використання для укриття населення як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів, зокрема, підлягають огляду, а у разі потреби - технічному обстеженню в порядку, визначеному діючими у даний час Державними будівельними нормами та Кабінетом Міністрів України [12, 13, 14, 15, 16].

5. У ході огляду та обстеження слід звертати увагу на такі найбільш придатні для улаштування осередків цивільного захисту населення будинки, споруди та їх частини:

- підвальні, цокольні і перші поверхи об'єктів цивільного і промислового призначення;
- споруди підземного простору, тобто споруди котлованного типу та інші підземні споруди (приміщення);
- підземні гірські виробки, печери та інші підземні порожнини різного призначення;
- інші об'єкти, що за своїми технічними характеристиками та захисними властивостями можуть бути використані для укриття населення.

Наведені у даному дослідженні дані дозволили нам зробити такі заключні висновки:

1. У випадку виникнення надзвичайної ситуації цивільне населення України має конституційне право на захист його життя, здоров'я та майна (зокрема воєнних дій). Це право закріплено у Конституції України. Воно регулюється кодексом цивільного захисту України, законами України, указами Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України.

2. Показано, що забезпечення цивільного захисту населення – це функція держави у цілому, а також окремих державних органів, діючих на території України об'єктів господарювання, об'єднань громадян та інших державних та недержавних структур.

3. Улаштування споруд для захисту цивільного населення може здійснюватися за рахунок:

1. Проектування та будівництва нових захисних споруд або споруд цільового або подвійного призначення.
2. Використання у якості захисних існуючих споруд, що можуть виконувати функції об'єктів подвійного призначення.
3. Створення найпростіших укриттів з підручних матеріалів.
4. Використання у якості укриттів для цивільного населення захисних споруд інших суб'єктів господарювання.

5. Для переобладнання у об'єкти цивільного захисту найбільш придатні заглиблені у ґрунт або напівзаглиблені споруди та їх частини.

Список літератури:

1. Конституція України. [Електронний ресурс]. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Кодекс цивільного захисту України. [Електронний ресурс]. <https://ips.ligazakon.net/document/JF7XY00A>

3. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кодексу цивільного захисту України». [Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/5404-17>
4. Закон «Про захист населення від інфекційних хвороб» [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>
5. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 42, ст.348. [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/go/1908-14>
6. Закон України «Про утворення військової адміністрації». [Електронний ресурс] <https://www.president.gov.ua/documents/32023-45509>
7. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 січня 2023 року "Щодо стану виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України з питань енергетичної безпеки та невідкладних заходів із забезпечення роботи національної економіки під час осінньо-зимового періоду 2022/23 року в умовах особливого періоду. [Електронний ресурс] <https://www.president.gov.ua/documents/182023-45581>.
8. Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX «Про введення воєнного стану в Україні». [Електронний ресурс] https://ips.ligazakon.net/document/U064_22
9. Закони і положення України про Цивільну оборону. Реферат <http://osvita.dream.net.ua/vnz/reports/dpju/24972/>
10. Лист ДСНС від 14.06.2022 р. № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти». [Електронний ресурс] <https://document.vobu.ua/doc/13513>
11. Додаток до листа ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. [Електронний ресурс] <https://mon.gov.ua/storage/app/media/civilniy-zahist/2022/15.06/Rekom.shchodo.orhanizatsiyi.ukryttya.15.06.2022.pdf>
12. Постанова від 12 квітня 2017 р. № 257 «Про затвердження Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва» [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/go/257-2017-%D0%BF>
13. Постанова від 5 квітня 2022 р. № 423 «Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва» [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/go/423-2022-%D0%BF>
14. Постанова «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 і від 19 квітня 2022 р. № 473» [Електронний ресурс] <https://document.vobu.ua/doc/13360>
15. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28.04.2022 року № 65 «Методика обстеження будівель та споруд, пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів» [Електронний ресурс] http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=97843
16. Як провести обстеження пошкоджених об'єктів: порядок та особливості. [Електронний ресурс] <https://decentralization.gov.ua/news/14832>

Оцінка безпеки будівельних композитних матеріалів на основі деревини з позицій «нульового» та «неприпустимого» ризику

Оборонова Тетяна Сергіївна,

аспірант кафедри громадського здоров'я,

Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика МОЗ України

Науковий керівник

проф. Проданчук М.Г

член-кор. НАМН України, д.мед.н.,

«Науковий токсикологічний центр імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України» (Державне підприємство), Київ, Україна

Вступ. Будівельні композитні матеріали на основі деревини (деревопластики) є важливими об'єктами санітарно-гігієнічних досліджень, як джерело хімічного забруднення повітря житлових приміщень. Небезпека обумовлена їх складом, так доведено, що деревопластики є основним джерелом летючих органічних сполук і запахів у повітрі житлових приміщень. Концентрації летючих органічних сполук вважається індикатором присутності хімічних речовин (фенол, формальдегід та ін.), а навантаження запахів залежить від масштабів присутності будівельних матеріалів [1].

Мета. Узагальнення результатів санітарно-гігієнічних досліджень деревопластиків, що є в обігу на ринку України; порівняння підходів з оцінки ризику деревопластиків, що застосовуються в системі технічного регулювання ЄС та норм законодавства України з цього питання.

Матеріали і методи дослідження. Здійснено аналіз документів Євросоюзу і України в сфері технічного регулювання хімічнонебезпечних будівельних матеріалів. Залучені результати камерних досліджень зразків (N=4859) композитних будівельних виробів на основі деревопластиків, що є в обігу на ринку України. Камерні дослідження зразків деревопластиків виконані на базі випробувальної лабораторії гігієни полімерів відділу «Наукових основ аналізу ризику хімічних факторів» ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя Міністерства охорони здоров'я України» в період 2000-2019 рр. Дослідження виконані згідно документу: «Державні санітарні норми та правила». Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби та конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги, №87/22619 від 09.01.2013 р.». Статистичний аналіз здійснено за допомогою пакету прикладних програм Microsoft Excel 2019.

Дослідження здійснені в межах НДР на тему: «Наукове обґрунтування безпечності для здоров'я людини пестицидів та агрохімікатів, нових технологій, речовин, матеріалів, виробів, об'єктів довкілля, харчових продуктів та продовольчої сировини; розробка відповідних медичних критеріїв і показників

(санітарних та епідеміологічних); санітарно-хімічна, токсиколого-гігієнічна оцінка, регламентація, нормування» (державна реєстрація №0112U001133).

Результати дослідження. Сьогодні в Україні для проведення санітарно-гігієнічної оцінки безпеки полімерних матеріалів та продукції на їх основі керуються законодавчим документом «Державні санітарні норми та правила. Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби та конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги, №87/22619 від 09.01.2013 р.». Документ на державному рівні встановлює гігієнічні вимоги для всіх видів полімерних матеріалів, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів, лакофарбових та інших полімерних матеріалів [2, 3].

За даними багаторічних досліджень, здійснених у Науковому центрі, встановлено, що основним джерелом формальдегіду є вироби на основі деревини, такі як ДСП (використовуються в якості підлоги, полиць і в шафи та меблі), фанерні панелі з листяних порід (використовуються для декоративного покриття стін і використовуються в шафах та меблях) і ДВП середньої щільності (використовується для фасадів ящиків, шаф і стільниць меблів).

Протягом 2000-2019 рр. проведені дослідження середній і максимальних концентрацій формальдегіду з використанням кліматичних камер. За даними досліджень зразків різних деревопластиків встановлено високий рівень їх відповідність технічним вимогам і параметрам якості (рис. 1). Так за 10 років дослідження середні показники відхилень склали: фанера клеєна, панелі фанеровані, інші матеріали із слоїстої деревини – 3,59% (n=1234); плити ДВП з деревини або інших деревних матеріалів з додаванням або без додавання смол чи інших речовин – 1,36% (n=1512); плити ДСП, з орієнтованою стружкою та аналогічні плити (наприклад, вафельні плити) – 1,73% (n=1441); зразки меблів – 1,6% (n=672). Водночас, за даними ДУ «Київський міський центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», протягом 2010-2019 рр. зафіксовано зростання числа перевищень концентрації маркерних забруднювачів повітря (зокрема формальдегіду) по відношенню до ГДКсд ($0,03 \text{ мг/м}^3$) у повітрі житлових приміщень багатоквартирних будинків, офісів та приватних осель. Так було виявлено збільшення числа випадків перевищень концентрації фенолу і формальдегіду по відношенню до ГДКсд: фенолу у 2,86 разів, формальдегіду у 2,7 разів. Не можна виключити, що існує різниця у якості між зразками деревопластиків, що направляються для санітарно-гігієнічного дослідження, та тими виробами, що потрапляють на ринок. З іншого боку, під час дослідження житлових приміщень і офісів були виявлені непоодинокі випадки використання деревопластиків у житлових приміщеннях не за призначенням.

Головною відмінною рисою методології оцінки безпеки хімічно модифікованих матеріалів, що діє в Україні, є повне визнання підходів до встановлення ГДКсд відповідно до концепції «нульового ризику». Передбачається що існує певна гранична концентрація шкідливої речовини нижче якої перебування в цій зоні (в приміщенні житлової зони) абсолютно безпечно для різних контингентів населення протягом нескінченно довгого періоду.

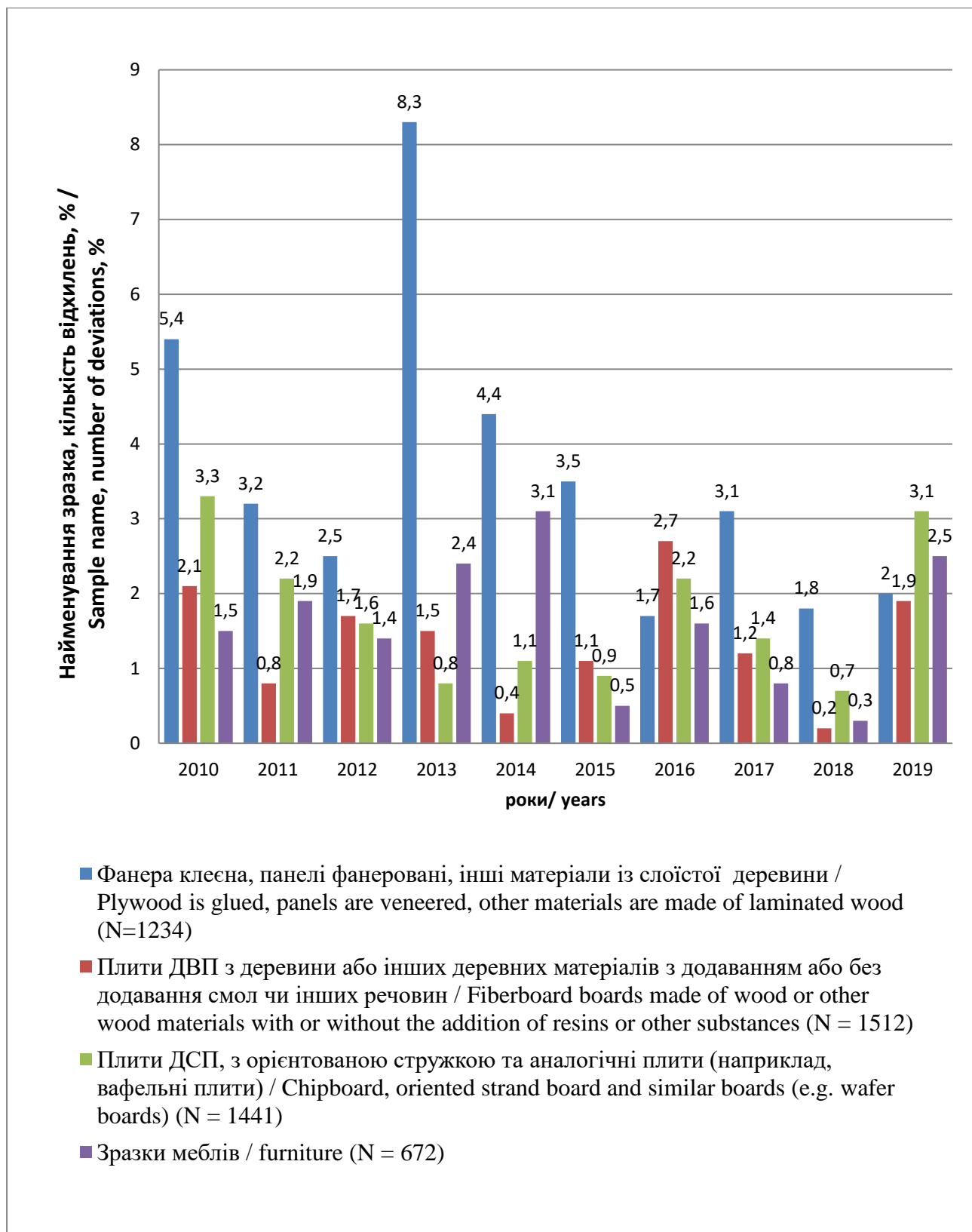

Рис.1. Результати оцінки відповідності технічним вимогам і параметрам якості зразків деревопластиків (дані випробувальної лабораторії гігієни полімерів ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя Міністерства охорони здоров'я України» в період 2000-2019 рр.).

Цим пояснюється значна різниця в кількісних значеннях вітчизняних нормативів - ГДКсд для цілого ряду пріоритетних хімічних забруднювачів повітря приміщень у порівнянні зі стандартами Євросоюзу, встановленими відповідно до оцінки ризику на основі технічного регулювання. Наприклад, кількісне значення прийнятого в Німеччині допустимого рівня вмісту формальдегіду в повітрі приміщень $0,1 \text{ мг/м}^3$ значно перевищує діючий вітчизняний гігієнічний норматив - ГДКсд $0,003 \text{ мг/м}^3$.

З прийняттям Закону України «Про систему громадського здоров'я» №2573-9 від 2 вересня 2022 р. [4], питаннями державного регулювання у сфері захисту здоров'я повинна приділятися особлива увага; так ст. 45 п. 1 проголошує, що «для будь-якого небезпечного фактору присутнього у середовищі життєдіяльності людини встановлюється науково обґрунтовані параметри безпечності – державні медико-санітарні нормативи»; ст. 45 п.6. «у разі імплементації міжнародних медико-санітарних нормативів та медико-санітарних правил інших держав, здійснюється обґрунтування можливостей такої імплементації з урахуванням існуючих міжнародних норм, стандартів і правил, а також аналізу даних епідагляду останніх 2-3 років, з метою встановлення належного рівня захисту здоров'я (припустимого рівня ризику) та затвердження центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я».

Не можна виключити, що вирішенню проблеми оцінки необхідності і подальшої імплементації міжнародних нормативів чи використання діючих показників санітарного законодавства України потребує розробки та здійснення міжгалузевої цільової державної програми.

Важливо зазначити, що всі ГДКсд для хімічних забруднювачів розроблялися ще за радянських часів, 30-40 років тому. У той час в окремих випадках для затвердження кількісного значення ГДК використовувався коефіцієнт запасу, який міг бути завищеним або заниженим з позиції встановлення референтних рівнів впливу хімічного забруднювача на поточному рівні. Сьогодні прийнятий допустимий рівень вмісту формальдегіду та інших хімічних забруднювачів повітря житлових приміщень, що представлений у Керівництві ВООЗ з якості повітря в приміщеннях [5].

Останніми роками в Євросоюзі спеціальними комітетами гігієнічної експертизи будівельної продукції досягнуто великих успіхів у розробці методичних підходів, аналітичних методів аналізу формальдегіду, необхідних для здійснення постійного контролю якості деревопластиків в умовах виробництва, обґрунтовані методичні підходи з моделювання умов при проведенні випробувань на токсичність деревопластиків, фрагментів меблів. Для цього застосовується камерний метод відповідно до EN №717-1 у камері об'ємом 225 літрів. Дослідження меблів на емісію формальдегіду проводиться у великих кліматичних камерах об'ємом 30 м^3 , відповідно до американського стандарту ASTM6007 та EN №717-1 [6, 7]. Такий комплексний підхід дозволяє ефективно забезпечувати та гарантувати якість меблів з безпеки для здоров'я людини, що принципово відрізняється від вітчизняного контролю за якістю деревопластиків та меблів в умовах виробництва. Це пояснюється тим, що в умовах вітчизняного

виробництва контроль здійснюється тільки за змістом вільного мономеру у самій плиті. Застосування камерного методу не передбачено, що не дає можливості повноцінно контролювати виділення формальдегіду з деревних пластмас і меблів.

Висновки. Досі залишаються принципово різними підходи Євросоюзу і України в сфері визнання безпеки полімерної продукції (зокрема деревопластиків). Система технічного регулювання Євросоюзу побудована на основі відсутності неприпустимого ризику, натомість система безпеки продукції в Україні декларує відсутність будь-якого ризику взагалі («нульового» ризику). Тому, у зв'язку з євроінтеграцією України та прийняттям закону України «Про систему громадського здоров'я» набуває гострої актуальності питання гармонізації національних підходів до вимог Євросоюзу щодо безпеки будівельної композитної продукції на основі деревини.

Список літератури:

1. Директива 2004/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року про обмеження викидів летючих органічних сполук через використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках і продуктах повторної обробки автомобілів та про внесення змін до Директиви 1999/13/ЄС (ОВ L 143, 30.4.2004, С. 87). Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b39#Text.
2. «Державні санітарні норми та правила». Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби та конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги, №87/22619 від 09.01.2013 р.»». Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-13#Text>.
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.12.2012 р. № 1139 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби і конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги»». Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-13#Text>.
4. Закон України «Про систему громадського здоров'я» №2573-9 від 2 вересня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
5. WHO guidelines for indoor air quality. URL: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/air-quality/policy/who-guidelines-for-indoor-air-quality>
6. Wood-based Panels – Determination of Formaldehyde Release – Formaldehyde emission by the chamber method. (BS) EN 717-1: 2004 (confirmed 2014). URL: <https://apawood-europe.org/official-guidelines-3/individual-standards/en-717-1/>.
7. Standard Test Method for Determining Formaldehyde Concentrations in Air from Wood Products Using a Small-Scale Chamber. ASTM D6007-14. URL: <https://www.astm.org/d6007-14.html>.

Етапи розвитку позашкільної освіти кінець XX – початок XXI століття

Ворона Лариса Іванівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки КЗ

orcid.org | 0000-0001-9878-6547

«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Україна

Позашкільна освіта посідає в Україні особливе місце це – особливе середовище для учнів, де можна не тільки навчатися, а й спілкуватися з однолітками на цікаві теми, де ефективно формуються гуманістичні цінності, де відбувається соціалізація та професійне самовизначення, це простір формування нових компетентностей, особистісних якостей, суб'єктивних статусів, ролей, позицій в освітній діяльності. За роки незалежності в Україні було сформовано державну політику в галузі позашкільної освіти, визначено пріоритети розвитку, створено ґрунтовну нормативно-правову базу. З часів від свого виникнення та до сучасного рівня розвитку система позашкільної освіти проходить тривалий шлях реформ та змін, від дитячих майданчиків, клубів до різних форм і типів сучасних центрів дитячо-юнацької творчості.

Проголошення незалежності України в 1991 р. зумовило новий етап у функціонуванні позашкільної освіти. Протягом 1991–2000 рр. позашкільна освіта зазнала значних внутрішніх перетворень. Після розпаду Радянського Союзу українське позашкільля мусило позбутися радянщини у виховній системі замінивши ідеологічні засади навчання та виховання. Етап відмежування від радянського позашкільля відбувається на фоні соціально-економічної кризи в країні. Зменшення фінансування привело до скорочення мережі закладів їх перепрофілювання та реорганізації, погіршення матеріально-технічної бази, старіння кваліфікованих педагогічних працівників, відсутність педагогічних інновацій, змін до комплектування гуртків в умовах жорсткої економії коштів. В 90-х роках XX ст. відбуваються позитивні зміни щодо нормативно-правового забезпечення позашкільної освіти.

Наступний етап модернізації та становлення позашкільної освіти в незалежній Україні розпочнемо прийняттям закону України «Про позашкільну освіту» [3]. Упродовж 2000–2014 рр. відновилося тенденція поступового відродження позашкільної освіти. Саме в цей період на державному рівні приймаються ряд важливих нормативних документів для ефективного функціонування позашкільної освіти. Велика увага приділяється роботі з обдарованою молоддю та дітям з особливими освітніми потребами. За належної державної підтримки відбувається збільшення мережі закладів позашкільної освіти (з 1493 у 2001 році до 1554 у 2013 році (дані без урахування ДЮСШ) та збільшується відсоток охоплення дітей шкільного віку позашкільною освітою

[1]. Починаючи з 2000 р. в державі формується нова нормативно-правова база діяльності закладів позашкільної освіти.

Новітній етап формування позашкільної освіти пов'язуємо з процесами децентралізації в країні, адже питання належного функціонування позашкільної освіти повинно стати пріоритетом державної політики на всіх рівнях. На часі для належного функціонування позашкільної освіти варто домогтися уважного ставлення органів місцевого самоврядування до проблем діяльності закладів позашкільної освіти та обов'язкового виконання закону України «Про позашкільну освіту» [2]. Органам місцевого самоврядування та виконавчій владі необхідно створювати умови дітям та учнівської молоді для повної їх реалізації через розширення мережі закладів позашкілля, відкриття сучасних напрямів діяльності, зміцнення матеріально-технічної бази. Позашкільної освіта – це саме та ланка загальної освітньої системи, яка допоможе суспільству активізувати діяльність щодо попередження дитячої бездоглядності, правопорушень, негативних проявів у молодіжному середовищі. Державне регулювання організації вільного від навчання часу дітей та учнівської молоді в Україні потребує глибокого системного реформування з метою збереження потенціалу і пріоритетних напрямів позашкільної освіти. Саме в цей період прослідковується зміцнення нормативно-правової бази позашкільної освіти, яка забезпечує її сучасність, науковість, креативність, змінює підходи до навчання та виховання, розвиває індивідуальні методи роботи та робить позашкілля доступним для всіх категорій дітей та учнівської молоді.

Отже, проведений аналіз розвитку позашкільної освіти в Україні дає можливість в зазначений період кінець ХХ – початок ХХІ ст. виділити такі етапи:

- 1991 рік – 2000 рік – трансформаційний, пострадянський;
- 2000 рік – 2014 рік – становлення та модернізації позашкільної освіти в незалежній Україні;
- 2014 рік по даний час – новітній, пов'язаний із процесами децентралізації влади в регіонах.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки. Офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pozashkilna-osvita>.
2. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (Редакція станом на 02.04.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Про позашкільну освіту Закон України від 22 червня 2000 року, № 1841-III. Офіційний сайт: Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>.

Теоретико-методологічні основи поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації

Марущак Оксана Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва,
технологій та безпеки життєдіяльності
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Поплінська Тетяна Олександрівна

здобувачка ступеню вищої освіти магістра
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Лебідь Сніжана Олександрівна

здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Мудрак Назар Васильович

здобувач ступеню вищої освіти бакалавра
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Основною тенденцією розвитку вищої освіти нині є підвищення якості підготовки фахівців, забезпечення нових напрямів підготовки, інноваційного розвитку, інтеграція з ґрунтовною науково-дослідною діяльністю, тісний зв'язок досліджень, що здійснюються у закладі вищої освіти (ЗВО), з потребами суспільства на основі вдосконалення освітніх та інформаційних технологій. Система вищої освіти в сучасних умовах потребує нової якості, суспільного статусу та розуміння її як особливої галузі, першочерговим завданням якої є випереджальна підготовка висококваліфікованих фахівців, мобільність, гнучкість та адаптація. Реалізація зазначених завдань передбачає вдосконалення технології організації освітнього процесу, її підпорядкування інтересам здобувачів вищої освіти.

Особливої актуальності набуває професійна підготовка майбутніх фахівців галузі художньо-педагогічної освіти, зокрема бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації; художників декоративного мистецтва; викладачів мистецької школи, які з-поміж іншого мають навчати та виховувати засобами мистецтва вихованців дитячих спеціалізованих художніх і мистецьких закладів освіти.

Необхідність реалізації культурно-виховної та творчої функції у вищезазначених закладах освіти зумовлює цільове призначення якісної професійної та загальнокультурної підготовки фахівців художньо-естетичного профілю.

В основу нашого дослідження покладено філософсько-педагогічні аспекти,

що мають основне значення для досягнення гуманістичних цілей поліхудожньої освіти бакалаврів – майбутніх викладачів образотворчого та декоративного мистецтва. Серед сучасних аспектів науковці виокремлюють особистісний, ціннісно-смысловий, інтегративний, синергетичний, феноменологічний, культурологічний, діяльнісно-творчий. Теоретико-методологічною основою розроблення наукових засад поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації; художників декоративного мистецтва; викладачів мистецької школи став культурологічний підхід, що безпосередньо пов'язаний із синергетичним й особистісно орієнтованим.

Розглянемо поняття культурологічного підходу як перспективної стратегії освіти. Культурологічний означає, що першоосною є культура, тобто домінуюча у суспільстві система цінностей, в якій загальнолюдські цінності виступають основними. Формування змісту освіти у культурному контексті передбачає існування у відкритій системі, що зумовлює множинність поглядів на світ і місце людини в ньому, а також простір, який постійно розширюється, для суб'єктної та освітньої взаємодії, самопрояву, реалізації сутнісних, творчих сил особистості.

Культура – це спосіб збереження та передачі соціокультурного досвіду, відтак, відкрита для будь-якого покоління всім багатством світового досвіду. Весь арсенал світового культурного досвіду може існувати, проходячі крізь призму індивідуального досвіду кожної людини. Під час засвоєння особистістю культури окреслюються два важливі аспекти: по-перше, вона визначає свободу вибору у величезному полі культурних змістів; по-друге, вибір здійснюється завжди на основі першоелементу індивідуальної системи цінностей, сутність якої полягає у співвіднесенні культурних змістів і в перетворенні так званого чужого змісту на особистісний, власний. Внаслідок цього формування культури кожної окремої людини полягає не в кількості сприйнятих нею культурних цінностей, а у їх доборі.

Отже, під культурою ми розуміємо підґрунтя освітньої стратегії та поле вільного вибору, що здійснюється на основі першоелементу індивідуальної системи цінностей. На підставі теоретичних висновків сформулюємо наукове узагальнення щодо визначення культурологічного підходу до освіти:

– культура становить методологічну основу та джерело змісту освіти, метод її дослідження та прогнозування (вона визначається як специфічний спосіб діяльності людини). Як універсальна характеристика діяльності культура зумовлює соціально-гуманістичну програму та визначає спрямованість будь-якого виду діяльності, її ціннісних типологічних особливостей і результатів. Відтак, засвоєння особистістю культури передбачає й засвоєння способів творчої діяльності;

– розуміння освіти як феномена культури (звернення до фундаментальних витоків освіти, сприйняття її як частини культури, культуроподібної системи);

– культура розглядається не тільки як результат освіти, а й як джерело конструювання та простір розвитку змісту освіти;

– освіта становить складову частину культури й водночас найдієвіший

засіб її соціального відтворення;

- діалектика співвідношення культури та освіти, зокрема, освіта стає джерелом розвитку культури, генератором нових культурних форм;

- культуровідповідність є найважливішою умовою розвитку освіти та засобом реалізації її гуманізації та гуманітаризації;

- однією з основних характеристик гуманітарного мислення є спілкування, що ототожнюється з діалогом (гуманітарне мислення ототожнюється з діалогічним мисленням);

- формування людини креативного типу передбачає засвоєння нею принципово нової культури мислення (новий тип мислення – системно-креативний – передбачає активізацію креативності під час вирішення існуючих проблем і пошуку нових можливостей);

- засвоєння культури становить творчий процес, тому освіта в цьому контексті розглядається як культуротворчий процес, процес соціалізації та інкультурації здобувачів освіти (креативна домінанта культури визначає основну лінію розвитку людини – її творче самовизначення в історичному просторі та часі культури);

- мета професійної освіти полягає у формуванні цілісної людини – людини культури, яка є суб'єктом творення її нових форм, тобто спільного й значущого для інших людей, в яких він ідеально представлений і водночас є суб'єктом самозміни, самоперетворення, саморозвитку.

У культурологічній концепції зміст освіти розглядається як педагогічно адаптований соціальний досвід людства, ізоморфний, тотожний за своєю структурою (звісно не за обсягом знань) людській культурі і включає чотири компоненти: знання, способи діяльності, досвід творчої діяльності та досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу. Знання у цьому контексті є самоцінністю. Їх значущість в освіті визначається тим, що вони становлять елемент культури, тобто традиційний «знаннецентризм» трансформується в «культуроцентризм». Культура особистості визначається як мета та чинник освіти. Культура ототожнюється з цілісним прообразом цілісної педагогічної діяльності, що проєктується. Водночас культурологія зумовлює новий метод освіти, є засобом пізнання, особливою системою світогляду й світозасвоєння. Культурологічний підхід виступає системоутворювальним у проєктуванні сучасної освіти, що дає змогу розглядати освіту як культурний процес, сповнений людськими цінностями та смислами.

Отже, культурологічний підхід – концептуальна основа модернізації змісту професійної освіти, розвиток ідеї гуманітарної освіти. У професійній освіті його суть полягає в модернізації існуючих освітніх систем, структур і процесів, тобто наданні їм цільової (професійної та особистісної), змістовної та процесуальної, організаційної та технологічної цілісності. Тоді науково-освітній та виховний простір ЗВО перетворюється на культуроподібне середовище.

Кінцевою метою освіти стає розвиток особистості. Академік С. Гончаренко зазначав, що «давати людині освіту – означає змінювати її, перетворювати, розвивати особистість... Освіченим є не просто випускник..., який вивчив

науки, що там викладали, а людина, здатна до співпереживань, готова до вільного гуманістично орієнтованого вибору, індивідуального зусилля і самостійної, компетентної і відповідальної дії в політичному, економічному, професійному і культурному житті. Вона поважає себе й інших, терпима до представників інших культур і національностей, незалежна в судженнях і відкрита для іншого судження і несподіваної думки» [1, с. 616]. Становлення людини, яка готова до гуманістично орієнтованого вибору і має сформовані багатофункціональні компетенції, зумовлює інтегральний результат культурологічної спрямованості змісту освіти.

Культурологічний підхід взаємопов'язаний із синергетичним підходом в освіті. Синергетика, що має першочергову природничо-наукову основу, нині поступово гуманітаризується і стає людиномірною галуззю знання. Простежується активне її застосування у розумінні феномену людини та людської культури, у дослідженні таємниць людської свідомості та психіки.

Нещодавні результати в галузі синергетики, тобто теорії самоорганізації, зумовлюють встановлення внутрішніх зв'язків між природничими та гуманітарними науками, наукою та мистецтвом, наукою та філософією, східним і західним світосприйняттями. Синергетика має інтегративну або синтетичну цінність. Вона дає змогу зрозуміти, наприклад, руйнування як креативний принцип, оскільки тільки звільнившись від колишнього, на уламках старого можна створити щось нове, що привертатиме увагу.

Синергетичне бачення історичного розвитку науки та культури формується з уявлень про принципову нелінійність і циклічний характер розвитку, нерівномірність темпів розвитку й чергування періодів накопичення та розрідження інновацій в науці та культурі тощо.

Міждисциплінарний характер фундаментальних відкриттів сприяв відкриттю можливостей синергетики до нового діалогу між натуралістами та гуманітаріями, до конкретних кроків у напрямі синтезу природничих і гуманітарних наук, у напрямі універсального знання. Останнім часом синергетику визначають як загальнонаукову дослідницьку програму. Методологія теорії самоорганізації, для якої властиві міждисциплінарність та інтегративність, передбачає найширше розуміння культури, включення в коло компетенцій наук про неї найрізноманітніші форми людської практики й вивчати їх під різними кутами зору.

Об'єктами дослідження синергетики є різні системи, зокрема, й освіта. Нині синергізація розглядається як засіб гуманізації освіти. В основу сучасного синергетичного мислення покладено принцип внутрішнього різноманіття та нелінійну логіку. Воно становить інтелектуальну свідомість, що відображає картину світу та стиль мислення в постіндустріальній культурі. Культура, світ мислення перетворюються на складні, багатовимірні системи, що самоорганізуються. Реалізацію такої тенденції розвитку освіти забезпечує поліхудожня педагогічна освіта, яка формує полікультурну, поліхудожню свідомість. Орієнтація на її синергетичне осмислення набуває культурологічної та педагогічної доцільності.

Водночас, культурологічний підхід перебуває в органічному взаємозв'язку

з особистісно орієнтованим підходом. Особистість вбачається як людина, яка інтегрована в культуру, веде з нею діалог, тому особистісно орієнтований підхід передбачає врахування потреби особистості в культурній ідентифікації в процесі власного розвитку. Глобальною ціллю особистісно орієнтованого навчання є розвиток людини як суб'єкта культури. Головне завдання особистісно орієнтованої освіти полягає в тому, щоб знайти, підтримати, розвинути людину в людині і закласти в неї механізми самовизначення, самореалізації, саморозвитку, саморегуляції, адаптації, самовиховання, самозахисту тощо, необхідні для становлення самобутнього особистісного образу й гідного людського життя, для діалогічної та безпечної взаємодії з людьми, культурою, природою, цивілізацією.

Культурологічний підхід передбачає систему принципів культуровідповідної побудови освітнього процесу, що спрямовані на розвиток моделі соціально-культурної особистості – людини культури як людини творчої на основі повноцінного засвоєння змісту освіти як цілісного культурного тексту, придатного для сприйняття й розуміння.

Головними цінностями особистісно орієнтованої освіти в контексті культурологічного підходу визнані людина (як суб'єкт культури, власного життя й індивідуального розвитку), освіта (як культурне розвивальне середовище, що ростить і живить особистість, надає їй життю культурних смислів), творчість і діалог (як способи існування і саморозвитку людини в культурно-освітньому просторі).

У сучасних умовах задоволення викликів сучасного суспільства до особистості майбутнього бакалавра образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації; художника декоративного мистецтва; викладача мистецької школи, зокрема уміння жити в полікультурному просторі, співіснувати з іншими особистостями, шанувати власну і поцінювати чужу історію та культуру, навчати цьому молодь, може забезпечити культурологічний підхід до освіти в органічному взаємозв'язку із синергетичним й особистісно орієнтованим підходами. Їх реалізація створює можливість для гармонійного поєднання природного, соціального і культурного начал людини.

Список літератури:

1. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Теоретичні засади впровадження інклюзивної освіти у вітчизняний простір

Потапюк Лілія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій
Луцький національний технічний університет

Дендак Анастасія Сергіївна,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
Луцький національний технічний університет

Потреба глибинної перебудови системи освіти в Україні наразі зумовлена об'єктивними процесами трансформації нашого суспільства. Сучасна система освіти має відповідати соціальним запитам як сьогодення, так і забезпечити якісно нове майбуття. Однією із основних тенденцій розвитку освіти в Україні є інклюзивна освіта. Сучасна світова політика в цій галузі спрямована на те, щоб усі люди з обмеженими можливостями мали рівні права на медичне обслуговування, матеріальне забезпечення, освіту, професійну підготовку відповідно до своїх можливостей та участь у житті суспільства. Важливим стимулом для розвитку інклюзивної освіти також стало безпосереднє поширення інформації, ідей, досвіду та практики інклюзії, що мали місце в західних та пострадянських країнах та погіршення стану здоров'я українських дітей.

Базовим принципом інклюзивної освіти є її широка доступність для всіх без винятку членів людського суспільства. Однак у суспільстві існує багато причин, які гальмують включення дітей з психофізичними порушеннями у загальноосвітні заклади.

У зв'язку з цим все частіше порушуються актуальні аспекти окресленої проблеми. Так, проблематика інклюзивної освіти розглядається в працях зарубіжних науковців Д. Бішопа, Д. Гарнера, А. Дайсона, М. Кінг-Сірса, П. Мітглера, Д. Леско, М. Уїлла, Б. Крауфа, Д. Попойнта, Д. Річлера, М. Фореста, Д. Фрайзена, Р. Хайкі та ін. Серед вітчизняних учених проблема інклюзивної освіти перебуває в центрі уваги В. Бондаря, Т. Бут, Л. Даниленко, А. Колупаєвої, А. Колупаєва, Н. Купустин, Ю. Найда, Л. Потапюк, Л. Прядко, Н. Сабат, Л. Савчук, Т. Сак, М. Сварник, Н. Софій, В. Ткачук, П. Троханіс, С. Юсфін, Е. Ямбург, Є. Ярської-Смирнової та ін. Завдяки плідній праці цих науковців розробляється стратегія та протиріччя інклюзивної освіти, ефективні механізми інвестування інклюзивних навчальних закладів, нові підходи у професійній підготовці майбутніх фахівців для роботи в інклюзивних закладах освіти; створюється та удосконалюється нормативно-правова база, інклюзивні технології навчання тощо.

Варто зазначити, що інклюзивна освіта на теренах України потребує свого вирішення на основі виваженого підходу з боку державних органів влади та

громадськості, оскільки інклюзивні процеси у навчанні дітей з особливими освітніми потребами у країнах пострадянського простору мають свою специфіку, розвиваються в умовах особливого соціокультурного статусу з урахуванням досягнень диференційованого навчання.

Реформування освіти в напрямі інклюзії підтверджується численними змінами в законодавстві України, практичною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів та узгоджується з основними міжнародними документами у сфері забезпечення прав дітей, зокрема зі статтею 24 «Освіта» Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю».

ЮНЕСКО розглядає інклюзію як динамічний процес, який полягає в позитивному ставленні до різноманітності учнів у навчальному середовищі, сприйнятті індивідуальних особливостей розвитку дитини не як проблеми, а як можливостей для розвитку. Тому рух у напрямі інклюзії – це не тільки технічна або організаційна зміна, але і певна філософія в освіті.

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію учнів, але в той же час створює відповідні умови для отримання якісної освіти для таких дітей. Інклюзивна освіта визнає, що всі діти можуть повноцінно навчатися, а їх відмінні особливості гідні поваги та є джерелом навчального досвіду для усіх учасників навчального процесу.

Термін «інклюзивна освіта» вперше прозвучав у Саламанкській декларації (1994). Саме цей документ і став першим міжнародним документом, який наголосив на необхідності проведення освітніх реформ у напрямі інклюзивної освіти.

Розрізняють вужче й ширше розуміння інклюзивної освіти. Вужче розуміння інклюзії – це «включення» дітей з особливими освітніми потребами та дітей з інвалідністю в загальноосвітні навчальні заклади. Ширше розуміння інклюзивної освіти полягає в позитивному ставленні до багатоманітності учнів, цінуванні та врахуванні відмінностей кожного учня [2].

Відповідно до ширшого розуміння інклюзивної освіти та міжнародних документів, діти з особливими потребами – це особи до 18-ти років, які потребують додаткової підтримки в освітньому процесі (діти з порушеннями психофізичного розвитку, діти з інвалідністю, діти-біженці, працюючі діти, діти-мігранти, діти – представники національних меншин, діти – представники релігійних меншин, діти із сімей з низьким прожитковим мінімумом, безпритульні діти, діти-сироти, діти із захворюваннями СНІД/ВІЛ та інші). В українському законодавстві термін «діти з особливими освітніми потребами» використовується у вужчому розумінні інклюзивної освіти й охоплює дітей з порушеннями психофізичного розвитку та дітей з інвалідністю [3, с. 11–12].

Отже, інклюзивна освіта – це інноваційна, альтернативна модель освіти, яка стає вимогою сьогодення; це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права осіб на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [6, с. 6–11].

Визначальним поняттям для інклюзивної освіти є дитина, незалежно від стану здоров'я, фізичних або розумових здібностей, соціального статусу сім'ї

тощо. Система освіти адаптується до потреб будь-якої дитини. Адаптація відбувається на рівні фізичного середовища, освітніх програм, методів викладання, здійснення індивідуального підходу до кожної дитини, застосування особистісно зорієнтованих технологій, диференційованого викладання тощо. Дитина з особливими освітніми потребами навчається за умови психолого-педагогічного супроводу, що здійснює міждисциплінарна команда спеціалістів (учителів, психологів, соціальних і корекційних педагогів, батьків та ін.).

Спільними для усіх визначень інклюзивної освіти є такі положення ЮНЕСКО: а) в основі інклюзивної освіти – підхід, що базується на дотриманні права на освіту для всіх дітей, у тому числі дітей із соціально вразливих груп (дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю, дітей-сиріт тощо); б) позитивне сприйняття багатоманітності – сприйняття індивідуальних відмінностей учнів як корисного ресурсу, а не проблеми; в) максимально значуща участь в освітньому процесі, а не тільки фізична присутність у класі/групі; г) виявлення й усунення бар'єрів (фізичних, інформаційних, інституційних і негативного/упередженого ставлення) [5].

Відповідно до цих положень, бачимо, що інклюзивна освіта – це не просто прихід дитини з особливими освітніми потребами до закладів освіти. Це створення в інклюзивному освітньому просторі особливого підходу до навчання категорії таких осіб, який передбачає розробку індивідуального плану розвитку таких дітей, створення спеціально облаштованого місця і належних умов для них.

До вагомих чинників успішного впровадження інклюзивної освіти відносять: внесення змін до законів України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту»; розвиток системи підготовки кадрів для діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами; формування в суспільстві позитивної думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи ЗМІ; розвиток безбар'єрної соціальної інфраструктури; включення курсу з практики впровадження інклюзивної освіти в Україні до програм вищої педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів; скорочення чисельності дітей у класах, де є діти з особливими освітніми потребами; проведення психологічних тренінгів для батьків і педагогічних працівників з метою зменшення рівня побоювань та неприйняття змін в освітніх закладах, які будуть пов'язані з упровадженням інклюзії; застосування новітніх освітніх технологій для дітей з особливими освітніми потребами.

Становлення і розвиток освітньо-виховних інституцій, навчальних закладів різних типів та загалом освітньої системи осіб з порушеннями розвитку в Україні бачиться як розмаїтий, суперечливий процес, детермінований розвитком суспільства упродовж кількох століть.

Справа освіти осіб з порушеннями розвитку в Україні, як і в інших країнах світу, розвивалась еволюційним шляхом – від окремих спроб індивідуального навчання, до організації групового навчання, а згодом і створення окремих навчальних закладів. Специфічність цього розвитку на українських землях упродовж багатьох століть зумовлювалась складною історією протистояння українського народу поневоленню, гніту, репресіям, загарбницьким наступам

сусідніх держав, подоланням внутрішньої роздробленості як територіальної, так і соціальної, перебуванням її територій у складі різних держав (Польщі, Литви, Австро-Угорщини, Молдовії, росії, СРСР) тощо.

Відколи Україна стала незалежною, освіта з особливими потребами пройшла через низку етапів розвитку, часові рамки яких встановлювали політичні, соціальні та культурні процеси, що ознаменували шлях країни до європейського освітнього простору.

Зокрема, суспільно-політичні та соціокультурні процеси, що відбувалися в країні на шляху входження України до європейського освітнього простору, це призвело до виокремлення таких етапів розвитку освіти дітей з особливими потребами:

I етап (1991 – 2000 рр.). Функціонування української системи спеціальної освіти розпочався з ратифікації міжнародних документів щодо дотримання прав людини, визнання в основних законодавчих актах України права на здобуття освіти всіма громадянами, в тому числі й з особливими потребами, у загальноосвітньому просторі. Основною тенденцією цього етапу є «державоцентриська» освітня система з прикметними ознаками інституалізації та жорсткої регламентації освітнього процесу у спеціальних навчальних закладах.

II етап (2001 – 2010 рр.). Розвиток системи освіти осіб з особливими потребами на цьому етапі характеризується спробами переведення закладів спеціальної освіти з режиму інерційного функціонування в режим випереджувального інноваційного поступу та значною активізацією стихійного інтегрування дітей з особливими потребами до загальноосвітніх навчальних закладів на тлі ствердження інклюзивної освіти в демократичних країнах.

III етап (2011 р. – донині) характеризується основною тенденцією в освіті дітей з особливими потребами, що полягає в оптимізації спеціальних навчальних закладів та впровадженні інклюзивної освіти на теренах України. Зокрема, на тлі зростання (на 0,5 %) загальної чисельності дітей з інвалідністю значно скоротилась мережа спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів та у понад 1,5 рази зменшилась кількість учнів з особливими потребами [4].

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти – цінні й активні члени суспільства. Навчання в інклюзивних освітніх закладах корисне як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин та суспільства в цілому. Взаємодія зі здоровими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги [4, с. 47–48].

Варто зазначити суттєві переваги впровадження інклюзивної освіти. На нашу думку, для дітей з інвалідністю позитивним є те, що:

- завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей;
- однолітки відіграють роль моделей для дітей з особливими потребами;
- оволодіння новими вміннями та навичками відбувається функціонально;
- навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей;

- у дітей є можливість налагодити дружні стосунки зі своїми здоровими однолітками та брати активну участь у громадському житті.

Переваги інклюзивної освіти для інших дітей:

- вчать природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей;

- вчать налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них;

- вчать поводитися нестандартно, бути винахідливими, а також співчувати іншим;

Переваги інклюзивної освіти для педагогів та фахівців:

- учителі інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів;

- учителі оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що дає їм змогу ефективно сприяти розвиткові дітей з урахуванням їхньої індивідуальності;

- спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також вчать дивитися на життєві ситуації очима дітей.

А отже, створення сприятливого клімату в освітньому середовищі є необхідною умовою успіху включення в нього дитини з особливими освітніми потребами. Це означає прийняття та розуміння такої дитини, визнання її рівноправним членом дитячого колективу. Лише за таких умов дитина з особливими освітніми потребами буде почуватися комфортно та може успішно навчатися.

Порядок денний сталого розвитку до 2030 року обіцяє «нікого не залишити осторонь», тому що розвиток не буде сталим, якщо він не базуватиметься на правах людини та основних свободах для всіх. Щоб побудувати більш стійкі суспільства, ми повинні поставити права людей з обмеженими можливостями в центр наших зусиль, щоб дати можливість кожному максимально використати можливості для особистої реалізації [1].

Однак, люди з інвалідністю продовжують стикатися з дискримінацією, насильством, стигмою та відчуженням. Це зумовлено тим, що сучасне суспільство не готове до кардинальних змін, оскільки значна частина населення досі не може усвідомити факт наявності людей з інвалідністю та прийняти у свій світ людей з особливими потребами, допомагати їм у розвитку та соціалізації.

Для вирішення проблеми надзвичайної вразливості людей з обмеженими можливостями необхідні інноваційні рішення в усіх сферах суспільства. Вони

мають бути залучені до всіх процесів прийняття рішень і політики. Це означає заохочувати їхню участь у політичному, соціальному та культурному житті для побудови світу, який є плюралістичним, відкритим, заснованим на знаннях і залученням до участі. Тільки тоді наші суспільства стануть справді інклюзивними

Отже, на сьогоднішній день проблема впровадження інклюзивної освіти набуває широких масштабів. Спостерігається тенденція щодо включення дітей з особливими потребами в освітнє середовище. Проте процес становлення інклюзивного навчання, як і будь якого суспільного явища, має свої недоліки та позитивні сторони. Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на засадах взаємодії різних факторів, насамперед державної підтримки, удосконалення нормативно-правового забезпечення, покращення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти. Лишу у цьому випадку усі діти з особливими потребами будуть мати шанс на повноцінну соціалізацію та стовідсоткове включення в культурну та громадську діяльність.

Список літератури

1. Закон України Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЖН6YF00A?an=406>.
2. Индекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб. / [Тоні Бут]; пер. з англ. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
3. Інклюзивна освіта від А до Я: поради для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. К., 2016. 68 с.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики» : монографія. ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
5. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования. ЮНЕСКО. 2009. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849r.pdf>
6. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 6–11.

Особливості впливу засобів масової інформації на особистість дитини старшого дошкільного віку

Самощенко Віталія Олегівна,

Вихователь

Глухівського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) “Фіалка”

Глухівської міської ради Сумської області

Протягом дошкільного віку дитина вчиться орієнтуватися на вимоги і стандарти дорослих - рідних, вихователів. Суттєвий вплив здійснює група однолітків (дитяче співтовариство), членом якої є сама дитина. Особливого значення набуває процес інформування ЗМІ, який забезпечує діяльність і розвиток особистості та за своєю сутністю має формувальний вплив на особистість дитини-дошкільника.

Соціальні функції використання засобів масової інформації різноманітні, їх можна поділити на дві групи: з одного боку, структурні, а з другого - родинні. Структурні функції не пов'язані із змістом програм, їхня мета полягає у використанні телебачення, як звукового супроводу на тлі домашніх справ. Родинні функції пов'язані із значенням телебачення у сімейних стосунках, а саме: полегшує комунікацію між членами сім'ї; виступає в ролі наставника та вихователя, дає приклад діям, почуттям. Встановлення домінуючого положення в сім'ї є однією із розповсюджених соціальних функцій телебачення. Контроль над тим, що дивляться діти - це чітко виражений показник сімейної ієрархії. Водночас, на одному шаблі з віковими і соціально-класовими особистісними характеристиками є статеві відмінності, які впливають на організацію перегляду телебачення в багатьох родинах. Проблема впливу ЗМІ на поведінку дітей тісно переплітається з іншими аспектами їх життя: індивідуальним розвитком, навичками перегляду телебачення, впливом батьків, спілкуванням з групою однолітків, виховною роботою вихователів. Ця проблема тісно пов'язана зі складною системою цінностей, яка реалізується в процесі соціалізації. Отже, створення сприятливих умов для набуття дітьми соціальної компетентності та соціального досвіду під впливом такого потужного фактора, як засоби масової інформації, є одним із найважливіших педагогічних завдань дошкільної освіти [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема формування медіакультури є досить актуальною та перебуває в центрі уваги науковців, а саме: теоретико-методологічні засади медіакультури розкрито в працях зарубіжних (Д. Белл, Ж. Бодрійяр, Б. Кастельс, П. Сорокін, Е. Тоффлер та інші) та вітчизняних філософів (В. Бех, В. Буряк, Н. Гендіна, П. Проценко, В. Шейко та ін.); різні аспекти розвитку масмедіа та моделі медіаосвіти є предметом вивчення таких науковців, як Д. Бекінгем, Л. Зазнобіна, Д. Консідайн, Л. Мастерман, С. Пензін, О. Федоров; психолого-педагогічним засадам медіаосвіти присвячені праці О. Волошенюк, Л. Зазнобіної, В. Іванова, О. Спичкіна, М. Хілько та ін.; дослідженням ролі ЗМІ у вихованні молоді нині займаються О.

Баришполець, В. Лизанчук, Л. Найдьонова, В. Різун, Г. Почепцов та ін. Науковці О. Нечай, Ю. Казаков, О. Самарцев, О. Шариков, Є. Черкашин вивчають вітчизняний та світовий досвід медіаосвіти.

Варто звернути увагу на те, що сучасне медіа середовище та медіа освіта, починаючи з другої половини ХХ століття, висвітлюються в працях М. Маклуена, Л. Ораховської; розвиток дитини в умовах медіа середовища представлено в роботах: О. Петрунько, К. Ворсноп, В. Лях; психологічний та біологічний вплив соціальних мереж досліджують А. Сігман, О. Бондаренко, Д. Книш; телебачення та інші масові медіа - Т. Дейнегіна, С. Лівінгтон; вплив Інтернету на формування цінностей особистості вивчали І. Шевченко, Ю. Бабаєва, О. Войскунський, О. Смилова, В. Прийменко, В. Дическул. Проте ряд актуальних питань з тріади: медіа середовище, дитина, педагог досі залишаються не розкритими.

Перш ніж висвітлити означену проблему, варто зупинитися на вікових особливостях дітей старшого дошкільного віку. Психологи відзначають, що діти п'яти-шести років характеризуються надзвичайною мовною активністю, допитливістю, яка виражається в пізнавальних запитаннях «Чому?». На шостому році життя діти потребують інформації, «пізнавального спілкування», хоча вони дещо суб'єктивно засвоюють образний матеріал. Такі запитання, на які дитина прагне отримати відповіді, є свідченням розвитку її теоретичного мислення. На шостому році життя вони задовольняють свої пізнавальні потреби, переглядаючи телепередачі про планети, інші країни, про тварин, цікаві факти й події тощо. Дітей цікавлять не тільки ті події, які відбуваються в їх власному дитячому світі, у дитсадку, а й у місті, країні, світі, хоча в основі дитячого інтересу лежить мимовільна увага. Характеристикою сприймання медіапродукції дітей старшого дошкільного віку є мимовільна пам'ять. Вона ґрунтується на емоціях, інтересі, тому діти легко запам'ятовують те, що їх зацікавило, але забувають отриману інформацію дуже швидко [3].

За дослідженнями Ю. Семеняко навчатися дорослому життю дитина нерідко починає не за моделлю стосунків власних батьків, а за зразком героїв і героїнь фільмів та серіалів, дуже зручних для дитячого сприйняття, простих і зрозумілих. Там все однозначне: хто добрий, хто злий тощо. Купляючи дітям відеокасети, диски, комп'ютерні ігри, батьки, безумовно, піклуються про їх розвиток і намагаються зайняти цікавою справою. Але якщо дорослі не братимуть активної участі у спільному перегляді телепередач і комп'ютерних іграх, це може призвести до негативних наслідків, і не тільки для здоров'я дитини (про порушення зору, осанки, дефіцит рухів сказано багато), але і для її психічного розвитку [1].

Варто взяти до уваги той факт, що реалії сьогодення засвідчують загальне зниження рівня читацької активності, пріоритет аудіо-та аудіовізуальних засобів отримання інформації. Психологи та педіатри вважають, що дітям старшого дошкільного віку бажано проводити час перед екраном не більше 30-40 хвилин. Але на жаль у житті частина батьків дозволяє користуватися гаджетами своїм дітям по кілька годин на добу.

Телевізор, комп'ютер, відео, гаджети давно увійшли у життя дитини, У багатьох сім'ях, як тільки дитина навчиться сидіти, її всаджують перед екраном, що замінює живе спілкування з близькими, бабусині казки, мамині колискові. Дошкільникам зручно, комфортно, вони не вередують, не дошкуляють батькам. Але за цією зручністю ховається дуже багато проблем.

Мультфільми здатні виконати низку важливих функцій:

✓ стають хорошими помічниками у вихованні. У деяких персонажів діти переймають манери поведінки, їхні вміння взаємодіяти з навколишнім світом, вчать доброти, щирості, поступливості й співпереживанню;

✓ розвивають креативність: під час перегляду яскравих, неординарних картинок працює фантазія, нестандартне мислення, що може бути початком творчості; мову: слухаючи грамотне й красиве мовлення героїв мультфільмів, діти поповнюють свій лексичний запас і можуть здивувати батьків висловлюваннями й афоризмами; розвивається уява, пам'ять і мислення дитини, що відбувається в процесі сприйняття й аналізу в результаті порівняння, встановлення послідовності подій та їхньої логіки, а також міркувань за підсумками переглянутого;

✓ знайомлять з навколишнім світом: за допомогою мультфільмів дитина може навчитися рахувати, читати, розмовляти іноземною мовою, вивчати геометричні фігури, кольори й отримувати різні енциклопедичні знання.

Але задля отримання повної об'єктивної інформації щодо представленої проблеми варто зазначити, що поруч з позитивними моментами є і негативний бік. У сучасних мультфільмів існує низка недоліків, які негативно впливають на психіку дошкільників: перенапруження зорової та нервової системи; формування безсистемних та фрагментарних знань; представлення у сюжетах викривлених уявлень про соціальну дійсність; зменшення активізації пізнавальних інтересів і діяльності; відсутність кола інтересів і соціальних контактів; відлучення від реальності, соціальна ізольованість; залежність від комп'ютерних ігор; ослаблення емоційних реакцій; загальмованість уваги, пам'яті; наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв; захоплення іграми з медіанасильством; порушення соматичного і психічного здоров'я; агресивні дії героїв, наявність у сюжетах ненормативної лексики, безкарність негативних вчинків героїв, відсутність чіткої межі між добром і злом.

Важливо зазначити, що надмірне захоплення дітей віртуальним світом витісняє з їхнього життя природні вікові інтереси, звужує коло соціальних контактів. Дитина всю інформацію сприймає у вигляді образів. Із цих образів, вона будує свою модель світу. Варто зазначити, що часто некерована агресивна поведінка дітей, пов'язана з копіюванням ними поведінки героїв популярних мультфільмів. Справа в тому, що кількість мультфільмів для дітей, що містить в собі сцени насильства і жорстокості, зростає, а дитина, з властивою їй сприйнятливостю, переносить побачене у реальне повсякденне життя. Такі сцени насильства найчастіше можна побачити в зарубіжних мультфільмах, наприклад, «Покемон», «Том і Джері», «Сімпсони».

Зважаючи на такий контекст, важливо означити поради для батьків щодо впливу засобів масової інформації на загальний розвиток дітей старшого дошкільного віку:

- ✓ не намагатися полегшити собі життя, посадивши малюка передтелевізором, а самим зайнятися справами. Пам'ятати, що психіка дитини формується тільки у спільній діяльності із дорослими;
- ✓ не варто вмикати телевізор, коли дитина їсть або чимось займається, потрібно дати їй можливість сконцентруватися на одній функції;
- ✓ чітко регламентувати перегляд дитиною телепрограм, роботи за комп'ютером. Максимальна кількість часу біля екрану не повинна перевищувати від 15-20 хвилин до 1 години на день (біля комп'ютера – не більше ніж 12 хвилин) для старших дошкільнят;
- ✓ намагатися не дозволяти дитині переглядати рекламу, а також художніфільми, що орієнтовані на дорослу аудиторію;
- ✓ контролювати зміст дитячих програм;
- ✓ обговорювати з дитиною сюжети переглянутих фільмів, використаних комп'ютерних ігор.

Важливо зрозуміти, що дитина думає, відчуває, як би вона вчинила у тій чи іншій ситуації. Навчити дитину аналізувати, оцінювати вчинки і розуміти почуття інших людей. На жаль, реальність у мультфільмі буває жорстокою, її обов'язково потрібно прокоментувати, обговорити і розповісти дитині, що в житті бувають й такі моменти. Показувати на прикладі мультфільму можливості для виходу з тієї чи іншої ситуації. Якимось чином таке обговорення наближає дитину до життя і вчить адаптуватися. Буває, що в дітей виникають страхи після перегляду мультфільмів: важливо звертати увагу, на те, що дивиться дитина і обговорювати побачене. А найкраще, дивитися мультфільми разом, щоб потім запитати «Що цікавого ти побачив? Що тобі запам'яталося?».

Після обговорення можна запропонувати малюкові намалювати героїв мультфільму, гри чи зліпити їх із пластиліну. При цьому важливо звернути увагу на зображення емоцій героїв, кольори. Також для дітей можна організувати гру «Створи мультик», придумати і намалювати серію героїв для нового фільму або продовжити улюблений фільм або гру.

Отже, пам'ятаючи про значну роль ЗМІ у житті кожної людини, ми повинні пам'ятати про ту відповідальність, що покладена на дорослих: зробити все можливе, щоб не допустити негативного впливу інформаційного потоку на психіку дитини.

Таким чином, засоби масової інформації є одним із найпотужніших факторів впливу на соціалізацію дитини-дошкільника. Необхідно організовувати діяльність дітей старшого дошкільного віку таким чином, щоб сприяти комунікаційній взаємодії, обговоренні тих чи інших процесів, забезпечити рухову активність дітей, врахувати естетичні, технічні вимоги щодо умов безпеки використання медіа середовища для розвитку здорової та всебічно обізнаної зростаючої особистості.

Список літератури:

1. Вікові особливості сприймання дітьми дошкільного віку медіапродукції. // Зб. наук. пр. / Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ: БДПУ, 2018. С. 340.
2. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі:: монографія / за ред. Петрунько О.В. Полтава: ТОВ НВП "Укрпромторгсервіс", 2010. 152 с.
3. Час віртуального життя: монографія / за ред. Мироненко Г.В. Київ: Імекс-ЛТД, 2015. 134 с.

Конструювання багатокomпонентних харчових продуктів заданої біологічної цінності з використанням інформаційних технологій

Стеценко Наталія Олександрівна

к.х.н., доцент, доцент кафедри технології оздоровчих продуктів
Національний університет харчових технологій

Гойко Ірина Юріївна

к.т.н., доцент, доцент кафедри технології оздоровчих продуктів
Національний університет харчових технологій

Актуальним завданням сьогодення для всіх верств населення України повинна стати зміна структури харчування з поширенням споживання продуктів оздоровчого призначення. Це харчові продукти з цілеспрямовано зміненим хімічним складом та властивостями, які збагачені есенціальними нутрієнтами. Завдяки наявності біологічно активних речовин, які називають функціональними інгредієнтами, оздоровчі харчові продукти здатні позитивно впливати на стан здоров'я споживачів і забезпечувати профілактику «хвороб цивілізації», до яких належать серцево-судинні, онкологічні захворювання, цукровий діабет, ожиріння, алергії тощо [1]. Стратегія розроблення таких продуктів заснована на медико-технологічному алгоритмі, що забезпечує сукупний результат моніторингу порушень харчового статусу та розроблення продукту оздоровчого або профілактичного призначення, відмінна ознака якого – науково обґрунтований та підтверджений ефект, спрямований на комплексне корегування недоліків та дефіцитів харчування.

Зацікавленість та попит на "продукти здоров'я" у світі дуже великі, оскільки збереження здоров'я за допомогою харчування є найбільш природним та реально можливим шляхом для кожної людини. В Японії, Сполучених Штатах Америки, інших розвинутих країнах світу створено окрему індустрію "Health food". В Україні напрям здорового харчування тільки почав свій розвиток, тому дуже важливою є державна підтримка у цій сфері харчових технологій.

Комплекс таких заходів, як наукове забезпечення виробництва продуктів здорового харчування, об'єднання зусиль держави, бізнесу та науки на базі міжгалузевого підходу, поєднання харчових та інформаційних технологій, застосування та розвитку принципів харчової комбінаторики, багаторівневого моделювання та адаптації системного проектування, дозволяють зменшити витрати на їх розробку та технологічні ризики і створювати продукцію, що відповідає не тільки національним інтересам, а й затребувану на світових ринках.

Враховуючи, що на структурному, нутрієнтному та молекулярному рівнях полікомпонентні харчові продукти є досить складною харчовою матрицею, розвиток високих технологій на базі фундаментальних та сучасних прикладних досліджень із використанням принципово нових комп'ютерних програмних інструментів є актуальним стратегічним напрямом. У зв'язку з цим розроблення

та розвиток науково-практичних основ, створення та виробництво якісних та безпечних вітчизняних харчових продуктів, збалансованих за нутрієнтним складом та збагачених натуральними біокорегуючими інгредієнтами набувають особливої значущості [2].

Одне з основних завдань проектування нового харчового продукту – обґрунтований вибір базової рецептури продукту та збагачувальних інгредієнтів, що зумовлюють отримання продукту заданого хімічного складу та функціональної спрямованості. Проектування здійснюється за двома близькими напрямками: шляхом збільшення вмісту у продуктах однієї з основних харчових речовин (есенціального нутрієнту) або введенням у традиційні харчові продукти інгредієнтів, що мають спрямовану фізіологічну дію.

Збагачення харчових продуктів есенціальними нутрієнтами – серйозна корекція існуючої структури харчування людини, необхідність якої продиктована об'єктивними змінами способу життя, набору та харчової цінності використовуваних харчових продуктів. У зв'язку з цим здійснюватися вона може тільки на основі чітко сформульованих, науково обґрунтованих та перевірених практикою медико-біологічних та технологічних принципів, що визначають вирішення найважливіших проблем, які виникають при розробленні, виробництві та реалізації збагачених продуктів.

Один із базових документів, що регламентують створення збагачених харчових продуктів на світовому рівні – це «Загальні принципи додавання есенціальних нутрієнтів до харчових продуктів» (General Principles for the Addition of Essential Nutrients to Foods CAC/GL 09-1987) Комісії Codex Alimentarius FAO/WHO. Основні положення документу повинні застосовуватися до всіх харчових продуктів, до яких додаються есенціальні нутрієнти, тобто будь-які речовини, що споживаються у нормальних умовах як частина харчового продукту, які необхідні для зростання та розвитку, а також підтримання здорового життя і які не можуть бути синтезовані у адекватних кількостях в організмі людини.

Введення есенціальних нутрієнтів у харчові продукти може здійснюватися з такою метою:

- відновлення природного рівня есенціального нутрієнту (нутрієнтів) у продуктах, які зазнали рафінування або інших технологічних впливів, що призводить до суттєвих втрат цих цінних харчових речовин;
- збагачення, під яким розуміють додавання функціонального інгредієнту до харчової основи незалежно від того, міститься він у продукті чи ні, для цілей запобігання або корегування дефіциту нутрієнтів
- забезпечення адекватної харчової цінності товарів-замінників (необхідне у випадках, коли есенціальний нутрієнт вводиться у продукт, спроектований ідентичним традиційному продукту за зовнішнім виглядом, текстурою та смако-ароматичними властивостями, щоб забезпечувати таку ж харчову цінність щодо кількості та біодоступності харчових речовин);;

- забезпечення відповідного нутрієнтного складу спеціалізованих харчових продуктів, спроектованих для виконання особливої чи задоволення специфічної харчової потреби [3].

У вік інформаційних технологій необхідний новий підхід до конструювання харчових продуктів заданої якості та модифікованого хімічного складу, що задовольняють фізіологічні потреби людини у повному обсязі, а також підвищують нутрієнтну щільність її раціону. Для вирішення цього завдання використовують розрахунки нутрієнтної адекватності складу та збалансованості полікомпонентних продуктів, зокрема оцінювання загального хімічного складу, харчової, біологічної та енергетичної цінності.

На базі чинних нормативних документів та відповідно до вимог щодо інгредієнтного та фізико-хімічного складу продуктів, сучасні програми дозволяють розрахувати рецептури з урахуванням великої кількості оціночних факторів. Бази даних містять інформацію про хімічний склад сировини та інгредієнтів, які використовуються під час проектування комбінованих продуктів.

На першому етапі необхідно вибрати із бази даних компоненти за ознаками: хімічний склад, функціональні властивості, здатні при варіюванні їх вмісту у рецептурі найбільш істотно впливати на збалансованість речовин, органолептичні показники готового продукту тощо. Далі необхідно вказати масові частки кожного компоненту у рецептурі, що проектується. Після цього виконується автоматичний розрахунок показників модельного продукту, зокрема вміст поживних речовин, вітамінів, мінералів тощо, який порівнюють з нормативами щодо рівня споживання і збалансованості харчових речовин.

Знання і можливості, які закладені у комп'ютерні програми розрахунку нутрієнтної адекватності складу полікомпонентних харчових продуктів, дозволяють зробити працю технолога більш ефективною, а також знизити витрати часу на розробку нових видів продуктів.

Список літератури:

1. Стеценко Н. О., Іноземцева К. В. Виробництво функціональних харчових продуктів – сучасний напрям інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості. *Prospects for the development of modern science and practice : abstracts of XVI International scientific and practical conference*, 11-12 May, 2020. Graz, Austria, 2020. P. 345–348..

2. Сімахіна Г. О. Нові виклики перед харчовою промисловістю України в стратегії поліпшення національного здоров'я. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2019. №5. С. 197–206.

3. Стеценко Н. О. Функціональні харчові продукти у забезпеченні здоров'я людини. *Die Relevanz und die Neuheit der modernen wissenschaftlichen Studien : der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz*, Wien, 23 August, 2019. Wien : NGO «Europäische Wissenschaftsplattform». 2019. B. 3. S. 56-59.

Structural state and operational properties of multilayer deposited metal with microalloying additives

Babinets Anatolii Anatoliiovych

Ph.D., senior researcher

E. O. Paton Electric Welding Institute (PWI), Kyiv, Ukraine

It is widely known that the deposition of wear-resistant and heat-resistant layers of metal allows to increase the operational properties of various parts and their durability. At the same time, the costs are also significantly reduced compared to the production of new integral parts from highly alloyed, expensive steels or alloys. Due to the possibilities of periodic repair surfacing, the total durability of such parts can be increased several times [1-3].

Usually, to improve the operational properties of parts, surfacing materials are used, which have an increased content of chromium, as well as other expensive alloying materials such as tungsten, molybdenum, nickel, etc. [3]. At the same time, it is known that operational properties, in particular, crack resistance, can be improved by affecting the structure of the deposited metal, due to which it is crushed, grain boundaries are cleaned, alloying elements are more evenly distributed, etc. [1-3].

There are several ways of affecting the structure of the deposited metal, which can be conventionally divided into technological and chemical. Technological ones include, for example, various methods of controlling the electrical and energy parameters of surfacing [1-3], and chemical ones include the addition of microadditives of chemical elements or their compounds - microalloying [4].

The purpose of the work is to study the influence of boron microalloying of deposited metal on its structure and operational properties in order to increase the durability of deposited parts.

Test samples for research were obtained by arc welding with flux-cored wires on plates made of 40Kh steel. FKkB-1 powders were added to the charge of powder-coated wires in such a way as to obtain a boron content of 0.005 to 0.1% in the deposited metal. PP-Np-25Kh5FMS powder wire was used as a standard without the addition of boron microadditives. Welding modes of all samples: welding current - 220...230 A, voltage 36...37 V, welding speed - 25 m/h. Surfacing was performed with single beams under AN-26P flux. Each sample was deposited in four layers. Boron content determination and microstructure research were performed in the fourth deposited layer. Sample preparation and microstructure research were performed according to standard methods. The evaluation of the operational properties of the deposited samples was performed on a laboratory setup according to the method described in detail in the paper [5].

It was determined that increasing the content of boron microalloy additive in the deposited metal from 0.005 to 0.1% leads to a gradual increase in its hardness from 46 to 56 HRC. The quality of the formation of the deposited metal does not depend on the content of the micro-leaching additive and is at a high level for all types of samples. At the same time, when the content of boron in the deposited metal is $\geq 0.02\%$,

crystallization cracks are found in it, which pass through all the deposited layers, but do not pass into the base metal.

The structure of the welded metal of steel 25Kh5FMS without boron microalloying is cast and consists of columnar crystallites oriented in the direction of heat removal. The width of the crystallites in the sample without boron is 40...45 μm . An increase in the boron content leads to a decrease in crystallite size by 2...2.5 times (Fig. 1). In the sample with a boron content of 0.007%, the width of the crystallites is 20...22 μm ; in a sample with a content of 0.02% boron - 18...20 μm and in a sample with a content of 0.05% boron - 15...20 μm .

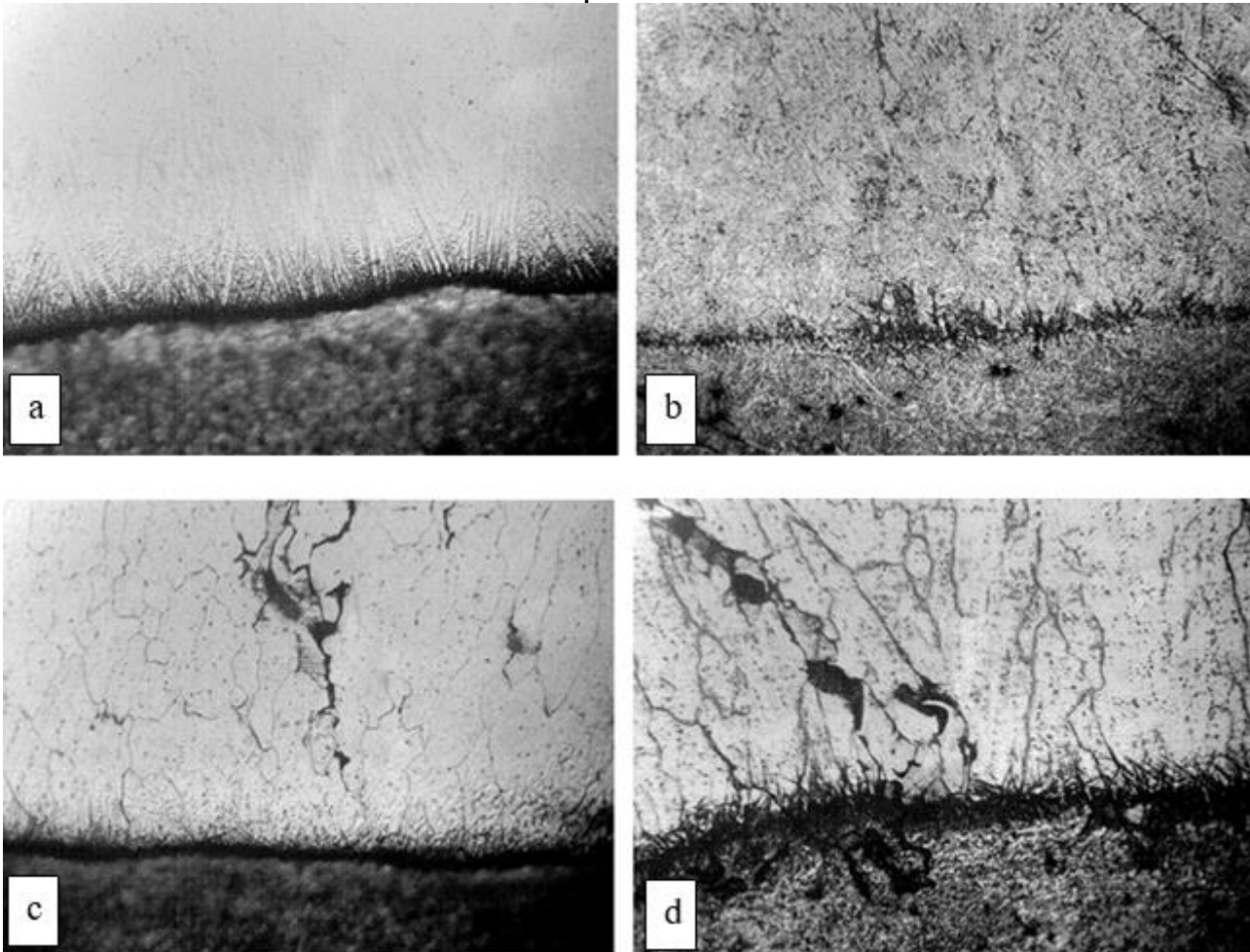

Fig. 1. Microstructure of deposited metal with different boron content (x200): a – without boron; b – 0.007%; c – 0.02%; d – 0.05%

No defects along the fusion line were detected in all samples, however, in samples with a boron content $\geq 0.02\%$ near the fusion line, a large number of microcracks were noted, which mostly pass along the grain boundaries and spread further into the deposited metal. The results of studies of the operational properties of the deposited metal are given in table. 1, in which the results obtained for the deposited metal of the reference sample without micro-additives were taken as the conditional unit.

Table 1

The results of the study of wear resistance and heat resistance of deposited metal with different content of boron microadditives

No sample	Boron content, %	Relative wear resistance, %	Relative heat resistance, %
1	-	1.00	1.00
2	0.007	1.22	1.25
3	0.02	0.93	0.68
4	0.05	0.86	0.57

It was determined that boron microalloying of the deposited metal of steel 25X5FMS in the amount of up to 0.007% leads to an increase in its heat resistance and wear resistance by 1.22...1.25 times. However, due to the formation of crystallization cracks in the deposited metal, the boron content in which it is higher than 0.02% leads to a decrease in its operational properties.

List of references:

- 1 . Ahn D. Hardfacing technologies for improvement of wear characteristics of hot working tools: A Review // International Journal of Precision Engineering and Manufacturing. 2013. No. 7 Vol. 14. P. 1271-1283.
- 2 . Jhavar S., Paul C., Jain N. Causes of failure and repair options for dies and molds: A review // Engineering Failure Analysis. 2013. No. 34. P. 519-535.
- 3 . Du Toit M., Van Niekerk J. Improving the Life of Continuous Casting Rolls Through Submerged Arc Cladding with Nitrogen-Alloyed Martensitic Stainless Steel // Welding in the World. 2010. No. 11 Vol. 54. P. 342-349.
- 4 . Baker T. Microalloyed steels // Ironmaking & Steelmaking. 2016. No. 4 Vol. 43. P. 264-307.
- 5 . Influence of microalloying with boron on the structure and properties of deposited metal of the type of tool steel 25Kh5FMS / Babinets A. et al. // TPWJ. 2022. No. 6. P. 3-10.

Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference
Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices
Athens, Greece
January 23 – 24, 2023

This collection is a set of abstracts of an international conference in which researchers in various fields took part. The materials are presented in the interpretation of the authors and are protected by copyright in accordance with the terms of the license Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License. Anyone can use these works in their research with the obligatory indication of authorship.

We recommend using the following quote:

Boyko P. (2023). Standardization of the prosecutor's office activities in order to protect human rights. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference : Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices. Athens, Greece, 23–24 January. Pp. 37-39. URL: <https://intersci.eu/events/scientific-knowledge-aesthetic-creativity-and-social-practices/>

Mijnbestseller publishing house.

All materials were examined for formal features (formatting, language style, citations and references).

The editorial office did not always agree with the position of authors.

Contacts of the editorial office:

«InterSci»

E-mail: info@intersci.eu

URL: <https://intersci.eu>